

MilIEURAMA

Afgiftekantoor
Brussel X

nummer 10
oktober 1999

**Maandblad
van
Bond
Beter Leefmilieu**

Redactie en administratie:
Tweekerkenstraat 47,
B-1000 Brussel
Tel.: 02/282.17.20 - Fax: 02/230.53.89

- ENERGIEZUINIG BOUWEN EN WONEN.
- Op bezoek bij de BOSSEN VAN VLAANDEREN.
- TBT VERGIFTIGT ONZE ZEEËN.
- EFFICIËNT VERWARMEN.
- HET leefmilieu in de Balkan na de oorlog.

Inhoud

Commentaar

2

Een kritische blik op het milieulandschap

Omslagverhaal

3-6

Op weg naar energiezuinig bouwen en wonen in Vlaanderen

Ledenblad

7

Nieuws uit de milieubeweging ...

Interview

8-11

Op bezoek bij de bossen van Vlaanderen

Vacatures

12

Beleid

14-15

De toekomst van elektriciteitsregelgeving

TBT

16-17

Greenpeace voert acties tegen gif TBT op

Ecotips

18-19

Warmte voor die koude herfst dagen.

Boek en Milieu

20-21

Boeken en tijdschriften netjes op een rijtje ...

Frontlijn

22-23

De milieubeweging liet de voorbije weken van zich spreken ...

Wet en Mina

24

Een nieuw bos- en natuurbesluit

Internationaal

27-29

Ecologische catastrofe in Joegoslavië?

Puzzelen

30

Haal dat prijzenpakket in huis!

Kalender

31

Schrijf je agenda boordevol milieuactiviteiten...

COMMENTAAR

Dit is mijn laatste woord aan de lezers van Milieurama. Inderdaad, ook mijn tijd is gekomen om na meer dan 26 jaar BBL eens wat anders te proberen voor het verdienen van mijn dagelijks brood (met af en toe wat beleg, want ik blijf in de non profit sector).

Goede herinneringen zal ik voor altijd meenemen aan de echte mensen die ik in de loop van deze jaren ontmoet heb. Deze die in een blindelings geloof in het goeddoen bleven vechten en wroeten. Of ze nu Fons Mees, Erik Vandorpe, Mijnheer of Mevrouw De Backer heetten, het waren er zo veel die zich op verschillende manieren met elk hun eigen stijl en mogelijkheden inzetten voor onze doelstelling: de verbetering van onze leefomgeving.

Ook hebben we samen woelige waters bevaren: in de zogenaamde zachte sector bleef het eeuwig zoeken naar voldoende geld, een zoeken dat ons nooit luxe opbracht maar dat ons liet overleven. Tien jaar geleden had BBL een staf van twee personeelsleden (plus nepstatuten natuurlijk), nu zijn het er twintig. En de professionalisering is nu algemeen binnen de milieubeweging, die volop bouwt aan een erkenning als gesprekspartner van overheid en meer recent ook van de industrie. Het mee mogen praten betekent dat men erkent dat we de intellectuele en strategische capaciteit in huis hebben om als gelijken rond de tafel te gaan zitten. Dit is de goede weg naar een omschakeling naar meer zorg voor onze leefomgeving op alle niveaus.

Ik wens dat de toekomst van BBL in stijgende lijn voortgaat en dank alle dromers en doeners met wie ik mocht samenwerken.

Lieve Grauls

COLLOFON

Milieurama

19de jaargang - Maandblad van Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen vzw

Redactie en Administratie

Bond Beter Leefmilieu
Tweckerkenstraat 47 - 1000 Brussel
Tel. 02/282.17.20. - Fax. 02/230.53.89.
email: hostmaster@bbvlv.be
http://www.ecomarkt.net/bbl/

Abonnementen

80 frank (los nummer),
750 frank (jaarabonnement),
1.500 frank (steunabonnement),
1.500 (abonnement buitenland).
Betaling kan op rekeningnummer
001-1475409-18 van Bond Beter Leefmilieu vzw.

Combi-Abonnementen

Lidorganisaties van Bond Beter Leefmilieu kunnen hun leden een uiterst voordelig combi-abonnement van Milieurama aanbieden. Geïnteresseerd? Neem vandaag nog contact op met het BBL-secretariaat.

Hoofdredacteur en

Verantwoordelijke Uitgever

Lieve Grauls,
Tweckerkenstraat 47, 1000 Brussel

Eindredacteur

Davy Rolle Paulus

Werken mee aan dit nummer:

Stefaan Claeys, Charles De Buyser, Lieve Grauls,
Erik Grietens, Danny Jacobs, Martine Langen,
Bea Lootens, Bart Martens, Dirk Serneels,
Sandra Van Aerschoot, Jo Van Assche,
Johan Vandewalle, Saar Van Hauwermeiren,
Jan Vanherk, Set Van Houdt,
Dirk Van Regenmortel, Davy Rolle Paulus,
Peter Ketelers

Foto's

Frans Geys, Luc Verhaegen, BBL-archief

Vormgeving en druk

VUMpress

Copyright

Overname van artikels wordt aanbevolen, mits bronvermelding.

Advertenties

Adverteerders zijn verantwoordelijk voor de inhoud van de opgenomen advertentie.

Papier

Milieurama wordt (uiteraard) gedrukt op niet-gebleekt kringlooppapier, de kaft is niet-chloorgebleekt. Gooi deze Milieurama niet zomaar weg! Geef hem door aan vrienden of geïnteresseerden. Volledig uitgelezen? Geef Milieurama dan een plaatsje bij het oud papier!

Energiezuinig bouwen en wonen...
In november kom je alles erover te weten.

(dia voorkaft:
Luc Verhaegen)

Stop eens wat meer energie in het milieu en wat minder in je huis ...

Naar goede gewoonte vraagt Bond Beter Leefmilieu (BBL) tijdens de eerste echt koude en al wat donkere dagen van het najaar aan jou, als consument, om eens even stil te staan bij het alledaagse energieverbruik in je woning. Gedurende de ganse maand november vinden dan ook tal van activiteiten plaats in het kader van de campagne 'Energiezuinig Bouwen en Wonen'. Deze campagne wil aantonen dat energie sparen in huis kan zonder aan comfort in te boeten. vaak komt men zelfs tot een hoger comfort door het gebruik van duurzame en energiezuinige toepassingen. Terwijl overal in Vlaanderen de lichten aanfloepen in de gezellig verwarmde huiskamers, ging Milieurama op zoek naar enkele energiespecialisten ...

3

Drie jaar lang voerden het Wetenschappelijk en Technisch Centrum voor het Bouwbedrijf (WTCB) en WenK Sint-Lucas Gent bij 200 nieuwbouwwoningen in Vlaanderen een detailstudie naar het energetisch gedrag. Opvallend resultaat in deze 'Studie van de Energieaspecten van Nieuwbouwwoningen in Vlaanderen: Isolatie, Ventilatie en Verwarming' (SENVIVV) was de ernstige tekortkomingen op het vlak van isolatie. De overgrote meerderheid beantwoordde immers niet aan de vereiste isolatienorm – de zogenaamde K55 –, maar zat eerder in de buurt van K75. Nochtans vormt goed isoleren technisch geen enkel probleem, wordt de investering snel terugverdiend en werkt een degelijke isolatie comfortverhogend. En dan hebben we het nog niet gehad over de positieve milieueffecten die ermee gepaard gaan.

Hoewel de isolatiewetgeving duidelijk een norm van K55 oplegt, wordt er blijkbaar meestal niet voldaan aan de vereisten. Om nu tot een verduidelijking en betere toepassing van de bestaande wetgeving te komen, heeft het WTCB een werkgroep opgericht waarin de federale overheid en de Gewesten zijn vertegenwoordigd, naast de architecten, aannemers en bouwmaterialafabrikanten. Deze werkgroep stelt alvast een betere informering over de te volgen procedures bij controle – onder meer via een website – voorop, zodat alle geïnteresseerden over de nodige én correcte informatie kunnen beschikken.

EPN en energiecertificaten

De Vlaamse overheid bereidt een nieuwe wetgeving voor die globale energieprestatie-eisen oplegt aan woningen en gebouwen. Zo'n energieprestatienorm (EPN) houdt niet alleen rekening met de isolatiegraad van toekomstige gebouwen, maar met energie in al zijn facetten: verwarming, koeling, ventilatie, verlichting, warm waterproductie, ...

Peter Wouters (WTCB): "De idee is dat je kunt aantonen dat een woning of kantoorgebouw onder bepaalde randvoorwaarden in totaal niet meer dan een zekere hoeveelheid energie verbruikt. In plaats van de nadruk te leggen op één aspect, bekijk je de globale energiekwaliteiten van een woning. Een totale ommekeer, die voor alle soorten van gebouwen zinvol is, maar

vooral verstrekkende gevolgen zal hebben voor kantoren, waar de isolatie slechts een beperkte invloed heeft op het totale energiebeeld."

Midden volgend jaar hoopt WTCB de mogelijke energieprestatieniveaus voor verschillende soorten gebouwen – eengezinswoningen, kantoren, bedrijven, ... – te kunnen voorleggen aan de Vlaamse overheid, waarna alles in een wetgeving kan vervat worden. "De manier waarop je de minimumvereisten haalt, kan je als bouwheer of architect natuurlijk grotendeels zelf bepalen. Dat betekent dat alle mogelijke factoren die het energieprestatieniveau van een woning bepalen, aan bod kunnen komen: efficiëntere verwarmingsinstallaties, warmtepompen, zonneboilers, ... De overheid verleent de bouwheren door deze aanpak in feite een grote vrijheid, aangezien er hierdoor een brede waaier aan mogelijkheden aangeboden wordt. Ieder bepaalt dus zelf hoe hij of zij aan de eisen kan voldoen," verduidelijkt Wouters.

Naast EPN, denkt men bij WTCB ook na over een energiecertificaat voor woningen. "Architecten en aannemers hebben het soms moeilijk om de kwaliteit die ze willen leveren, te verdedigen. Heel wat bouwheren laten zich vooral leiden door de prijs en het is voor hen niet altijd even evident om de kwaliteit van de gebruikte materialen en de uitvoering correct in te schatten. Het energiecertificaat zou gebaseerd zijn op een beschrijving

**Triodos Bank
stelt
voorbeeld-
project van
duurzame
kantoorbouw
voor**

“Nieuwbouw weespiegelt filosofie”

Triodos Bank is een onafhankelijke, internationale bank, gespecialiseerd in de kredietverlening aan sociale, culturele en ecologische projecten. Doordat de nieuwbouw van het Nederlandse hoofdkantoor alle aspecten van duurzaam bouwen in zich draagt, weespiegelt zij perfect de filosofie van de bank. Het gebouw is trouwens omwille van zijn ecologische en architecturale kwaliteiten officieel uitgeroepen tot pilootproject voor duurzaam en energiezuinig bouwen.

Met een oppervlakte van 2.700 m² is het een opvallende verschijning geworden aan de Utrechtseweg in Zeist. Onder meer door de gekromde vorm van de gevels, wat eveneens erg functioneel is om geluidsoverlast tegen te gaan, vormt het gebouw een harmonieus geheel met de omgeving. Bovendien kon men door de aparte vormgeving de eikenbomen aan weerszijden van het terrein sparen.

Luc De Groote, communicatieverantwoordelijke Triodos Bank: "De voorgevel werd opgetrokken uit recuperatiebakstenen, wat overigens een primeur is voor

Nederland. De achterzijde van haar kant, werd bekleed met onbehandeld Nederlands larkshout en zorgt voor een verrassend 'zacht' aspect. Het hergebruik van oude materialen heeft zich overigens niet beperkt tot het hergebruik van bakstenen. Zo werd er verder uitsluitend recuperatiebeton gebruikt voor de geprefabriceerde wanden en voor 20 procent in de vloeren, wat meteen de maximaal toegelaten hoeveelheid is."

Door een doorgedreven isolatie - gebruik van HR+++ glas, een extra dikke gevel, speciale dak- en vloerisolatie -, warmterugwinning uit ventilatielucht en een zonneboiler op het dak slaagde men erin de energiekosten met maar liefst 46 procent terug te dringen.

"De bureauruimtes hebben geen verlaagd plafond, maar speciaal ontworpen 'klimaat-schermen', een soort zwevende panelen boven de ramen. Deze schermen zorgen voor de verwarming door middel van laagtemperatuurstralingspanelen, die het gebruik van radiatoren overbodig maken. Door een combinatie van verschil-

lende besparingsmaatregelen is men er verder ook in geslaagd het waterverbruik tot de helft te reduceren," licht De Groote toe.

Triodos hield in ieder geval niet alleen tijdens de constructie rekening met ecologische aspecten, maar drijft de integrale toepassing van milieuzorg ook door in het gebruik van de kantoorruimte. Zo beschikt men over een energiezuinige lift en werd de afvalscheiding tot in de puntjes uitgewerkt. Bovendien is de bank goed bereikbaar met het openbaar vervoer en werd er gedacht aan een grote overdekte fietsenstalling.

En dat duurzaam bouwen niet direct ook duur bouwen betekent, weet De Groote ons te melden: "De bijkomende kosten die duurzame bouw voor ons heeft meegebracht, bedraagt ongeveer 5,4 procent van de totale kosten. Ik meen dan ook te kunnen stellen dat wij hiermee aange-toond hebben dat het perfect mogelijk is binnen een normaal budget te kiezen voor duurzame en energiezuinige bouw."

Een klein gaatje
in de straat opgevuld ...

Wonen in een zonnig Gents rijhuis

Architecten Luc Eeckhout en Jan Van Den Broeke vulden een klein gaatje in een Gentse straat met een groots resultaat. In amper vier meter ruimte tussen de gemene muren verrees een volwaardige gezinswoning, met een indeling in een appartement en studio. Het werd een compact zonnehuis in de rij. Met een tuinzijde die bovendien een verrassende rust uitstraalt.

Foto: Jan Eeckhout

Beide architecten besteedden heel wat aandacht aan de isolatie. "Alle verliesoppervlaktes werden zorgvuldig geïsoleerd. De thermovloer heeft een keramische betegeling op een chappe boven een argexpakket van 40 cm. De wanden werden gelijmd in een super isolerende snelbouwsteen en deels afgewerkt met een minerale pleister, deels met isolatie en beplanking. De volledige dakopbouw werd met 18 cm ingespoten cellulose geïsoleerd. Het globaal isolatieniveau van de woning bedraagt uiteindelijk K29,6, meer dan de helft beter dan de geldende K55 norm," vertelt Luc Eeckhout.

De voorgevel aan de noordzijde werd een traphal over de volledige hoogte. Jan Van Den Broeke: "Zo creëerden we een bufferruimte tegen de koudere, lawaaijige straatzijde. De woonruimtes kunnen dan ten volle van de tuin- en zuidzijde profiteren. De leefruimte op het gelijkvloers ligt onder het gebogen dak. Deze ruimte beschikt over een hoog raam, waardoor de laag binnenvallende winterzon haar warmte kwijt kan. In de zomer zorgt een dakoversteek voor schaduw. Ook de bovenliggende verdiepingen hebben ruime beglazingen, waardoor de passieve zonne-energie ten volle wordt benut. Alle beglazingen zitten in een houten schrijnwerk, en er werd hoogrendementsglas geplaatst met een K-waarde van 1,1. Goed sluitende en reflecterende zonneweringen houden de warmte buiten of binnen."

Gezellige warmte

Het bovenste gedeelte van het hellend dak wordt ingenomen door een zonneboiler. Hierin wordt water opgewarmd en naar een opslagvat gestuurd. De boiler levert warm water aan de keuken en badkamers. Ook de vaatwasser en de wasmachine werden er op aangesloten. "Maar we gingen nog een stapje verder," vertelt Luc Eeckhout. "De zonne-installatie dekt ook zo'n 40 procent van de warmtebehoefte van de woning via vloerverwarming. Als bijverwarming kozen we voor een condenserende gaswandketel. Een circuit van radiatoren, gescheiden van de vloerverwarming dat uitsluitend door de zon wordt bediend, werd gekoppeld aan dit toestel." Uiteraard wordt ook het sanitair warm water uit de zonneboiler, indien te koud, verder bijverwarmd.

De condensatieketel werkt ook als een geavanceerd ventilatiesysteem: de vochtige en vervuilde lucht wordt uit keukens, badkamers en toiletten afgezogen, terwijl een toevoerventilator verse buitenlucht via woon- en slaapruidtes binnenbrengt. Om dit warmteverlies te vermijden is in het toestel een warmteterugwinbatterij ingebouwd, waarin buitenlucht de warmte aan de afgevoerde lucht kan onttrekken. "Op die manier zal in deze zeer goed geïsoleerde en geventileerde woning de bewoner van geen enkel comfort verstoken blijven," zegt een fiere Luc Eeckhout. "De achtergevel van de verdieping bekleedden we met fotovoltatische panelen. Zij vormen de actieve componenten van het systeem. Door de toelage die de bouwheer van deze woning ontving, na het winnen van de tweede prijs in de Electrabel-Zonnehuis wedstrijd, konden we hierin erg ver gaan."

Bron: "Wonen in een zonnig rijhuis", de Koevoet, tijdschrift voor een duurzame levensstijl, nummer 97, december 1997, blz 16-19.

van de woning of het gebouw zoals het daadwerkelijk is gebouwd. Daarmee is er een objectief gegeven beschikbaar om de kwaliteit van de woning en het energieverbruik te beoordelen en krijgen aannemers die kiezen voor kwaliteit meer kans," besluit Wouters.

'Energiezuinig Bouwen en Wonen'

"In Vlaanderen denkt men bij energiebesparing nog te vaak in termen van een thermostaat die flink wat graden lager staat en een minimaal verlichtingspeertje dat je bij het lezen hoofdpijn bezorgt. De campagne Energiezuinig Bouwen en Wonen wil nu net aantonen dat energie sparen in huis kan zonder aan comfort in te boeten," klinkt het bij Dirk Van Regenmortel (BBL).

In tegenstelling tot wat velen denken, komt men zelfs vaak tot een hogere comfortgraad door het gebruik van duurzame en energiezuinige toepassingen. Denk maar aan hoogrendementsbeglazing, een gedegen ventilatie, hoogrendementsketels voor

verwarming, doeltreffende isolatie, actief gebruik van zonne-energie, ... Al deze maatregelen, maar ook gewoon bewust omgaan met verwarming en verlichting, slanken de energierekening in onze woning heel wat af.

Van Regenmortel: "Energieverspillend bouwen en wonen vormt bovendien een bedreiging voor mens en natuur en kan dus maar beter voorkomen worden. Lage-energiewoningen zijn de woningen van de toekomst. Dat trachten wij alvast in de kijker te plaatsen via onze novembercampagne."

Davy Polle Paulus

Bijdragen: Dirk Van Regenmortel en Danny Jacobs

Het campagnemagazine 'Energiezuinig Bouwen én Wonen' vind je in bijlage van deze Milieurama terug. Naast heel wat achtergrondinformatie omtrent energiebesparing, biedt dit magazine een overzicht van alle activiteiten in het kader van de campagne.

6

Een nieuw kantoor voor een energie-intercommunale

De zuivere energie-intercommunale Iveg - die elektriciteit en aardgas verdeelt in een tiental gemeenten in de provincie Antwerpen en Brabant - nam zopas haar nieuw hoofdkantoor in gebruik. Het project is in menig opzicht speciaal te noemen. De bouwopdracht luidde: "het bouwen van een eigentijds no-nonsense laag-energiekantoorgebouw".

Laag-energie staat voor minimaal energieverbruik van het gebouw. No-nonsense staat voor een prijsbewuste keuze van concepten en materialen. Het openbare gebouw moest voorbeeld staan voor de man of vrouw in de straat die op een prijsbewuste manier energiebewust wil (ver)bouwen.

Minimaal energieverbruik in de winter betekent dat bijzonder veel aandacht werd besteed aan de isolatie en de beheersing van koudebruggen van het gebouw. Dominiek Dousselaere van Iveg is in ieder geval in de wolken met het resultaat: "Met slechts twee condenserend-module-rende gaswandketeltjes van elk 60 kW wordt een gebouw van 2000 m² comfortabel verwarmd. Goed isoleren betekent dat ook voldoende moet worden geventileerd. Dit gebeurt door een centraal bestuurd systeem."

Groot verschil met een woning is dat bij een kantoorgebouw niet zozeer het zuinig verwarmen in de winter een probleem vormt, maar wel de beheersing van de warmte in de zomer. In kantoren is de interne warmtegeneratie doorgaans zeer groot. Denk hierbij aan de verlichting, de vele PC's, printers en copiers en de hoge bezettingsgraad. Het menselijk lichaam straalt gemiddeld zo'n 80 Watt warmte uit. Om de binnen-

temperatuur van het gebouw tijdens warme zomers overdag niet boven de 26 à 27°C te laten uitstijgen, laat Iveg het gebouw 's nachts "spoelen". Dominiek Dousselaere: "Dit gebeurt door een natuurlijke trek te creëren. Bovenaan het gebouw bevinden zich ventilatietorens en aan de zijkanten grote roosters waarachter gestuurde kleppen zijn te vinden. Eenmaal de buitentemperatuur 's nachts tot onder de binnentemperatuur is gezakt, worden de zijkleppen en de roosters in de ventilatieschachten geopend. Het natuurlijke schouweffect doet de rest. Ook de verschillendheid tussen de verschillende gevels speelt hier een rol."

"De warmte in het gebouw wordt weggespoeld en warmte-energie op lagere temperatuur wordt gestockeerd in de binnenmuren, vloeren, beton van het gebouw om er overdag de warmte op hogere temperatuur mee te kunnen compenseren." Science-fiction zal je zeggen. "Toch niet," stelt Dousselaere. "Deze techniek is niet zo nieuw. En op basis van een rekenmodel blijkt dat zelfs bij de meest extreme zomers, die we de laatste tijd hebben gekend, een binnentemperatuur van 27°C nooit wordt overschreden. Dit mag nog veel lijken, maar vergeet niet dat op dit moment ook mechanisch wordt geventileerd zodat het klimaat toch behaaglijk blijft."

Geïnteresseerde kandidaat-bouwers en -verbouwers kunnen het laag-energiekantoorgebouw van de energie-intercommunale IVEG bezoeken op zondag 21 en 28 november. Vooraf inschrijven is evenwel verplicht.

Een toekomst voor de Demer(?)

Na de overstromingsramp van september '98 werd ingezien dat de louter technische aanpak van de waterbeheersing in de Demervallei niet voldeed om woongebieden tegen wateroverlast te beschermen. Integendeel, deskundigen bevestigden dat de problemen voor een belangrijk deel hun oorzaak vonden in het té hoog opstuwven van het water binnen de grotendeels rechtgetrokken en ingedijkte Demer. Huizen stonden onder water, terwijl vroegere moerassen droog bleven. Indien alle onbewoonde natuurlijke overstromingsgebieden beschikbaar waren gebleven voor waterberging, was de watersnood beslist minder erg geweest. Bovendien eist de klassieke aanpak van waterbeheersing ook een hoge tol van de natuur. Een groot deel van de waterrijke en eco-

gisch waardevolle gebieden in de Demervallei zijn door verdroging verloren gegaan.

Het geheugen is echter kort en daarom zet Natuurreservaten Oost-Brabant vzw de discussie kracht bij met het symposium 'Ruimte voor Natuur is Ruimte voor Water' op woensdag 24 november. Wetenschappers en deskundigen tonen aan hoe natuurbehoud en -ontwikkeling en een veilig waterbeheer moeiteloos kunnen worden gecombineerd.

De verschillende beheerders en beleidsniveaus wordt gevraagd hun standpunten en geplande maatregelen op een rij te zetten. Alzo kan het beheer van de Demer in toekomst misschien tot voorbeeld strekken voor het ecologisch waterbeheer in Vlaanderen.

Secretariaat Natuurreservaten Oost-Brabant vzw,
Diestsesteenweg 77, 3010 Kessel-Lo, tel. 016/25.25.19,
of 016/25.25.93, fax 016/25.25.19, e-mail:
NROB@GLO.BE

Dag van de natuur in West-Vlaanderen

**VZW
WEST-VLAAMSE
MILIEUFEDERATIE**

De Dag van de Natuur, doe-dag voor natuur en landschap, vindt in gans Vlaanderen plaats op zaterdag 20 november 1999. Het is bij uitstek de dag dat in de natuur gewerkt wordt door de natuurverenigingen samen met talloze vrijwilligers. In de provincie West-Vlaanderen loopt de Dag van de Natuur op 20-21 november, en is het een organisatie van de provincie West-Vlaanderen en de West-Vlaamse Milieufederatie vzw, koepel van natuur- en milieuverenigingen.

Meer dan 2000 vrijwilligers namen deel aan de editie 1998 en in 36 van de 64 gemeenten stonden er één of meerdere projecten op stapel. Tal van natuurverenigingen, gemeentebesturen en BGJG-afdelingen zullen plaatselijk het initiatief nemen om hagen en bomen te planten, te werken in de natuurreservaten, of nestkasten te vervaardigen. Wie een handje wil toesteken, haalt de streekfolder in het gemeentehuis, bibliotheek of bij de plaatselijke natuurvereniging.

West-Vlaamse Milieufederatie vzw, Ontvangerstraat 15,
8700 Tielt, tel. en fax 051/40.46.96

Natuurbeurs Kempen '99

Op zaterdag 13 en zondag 14 november 1999 vindt de eerste editie van 'Natuurbeurs Kempen' plaats in de Zoerla-hal te Zoerle-Parwijs. Bedoeling van organisator Wielewaal-Dubbelloof is een zo ruim en gevarieerd mogelijk overzicht te brengen van alles wat er tegenwoordig aangeboden wordt op het vlak van natuurlijke, gezonde producten. Biologische voeding, ecologische bouw- en interieurmateriaal, gezonde kleding en textiel, kind- en milieuvriendelijk speelgoed en zoveel meer. De ondertussen meer dan voldoende gekende problemen van de laatste maanden hebben immers duidelijk gemaakt dat er een bijzonder groete behoefte bestaat aan dergelijke producten en betrouwbare informatie erover. Deze beurs wil daarvoor een forum bieden.

'Natuurbeurs Kempen' bouwt met de steun van Gil Claes Producties verder op een succesrijke traditie van de voorbije tien jaar: de bekende 'Natuur-, Verzorgings- en Gezondheidsbeurs', die uitgroeide tot veel meer dan een louter regionaal gebeuren.

Wielewaal-Dubbelloof, Gildestraat 13, 2260 Tongerlo,
tel. en fax 014/54.54.83

Bio-ecologisch bouwen nieuwe standaard?

"De keuze van de materialen is ondergeschikt aan het architectonisch concept" of "de keuze van materialen is ondergeschikt aan het streven naar energiezuinige woningen". Dit soort van doo-doe-ners hebben het 'duurzaam' bouwen in Nederland voor meer dan vijf jaar op een verkeerd spoor gezet en het begrip

'duurzaam bouwen' verengd tot energiebewust bouwen.

Natuurlijk is energiezuinig bouwen noodzakelijk. Maar intussen pleiten een aantal sterke argumenten voor doorgedreven gebruik van bio-ecologische materialen. Zo kan de gemiddelde CO₂-uitstoot van een eensgezinswoning, gedurende de levensloop van die woning, met 10 % verminderd worden, enkel door de keuze van materialen zoals hout en haar afgeleiden (bijvoorbeeld celluloseproducten, zachtboard ...) en leem.

Op 19 november 1999 organiseert VIBE vzw hierover, als tweede deel van de informatie- en discussiecyclus voor het najaar, een intensieve studiedag met lezingen, voorstellingen en werkgroepen. Daarin wordt gewerkt rond het concept van het laag-energie-huis in bio-ecologische houtskeletbouw.

De studiedag loopt in samenwerking met de sociale huisvestingsmaatschappijen, de provincie Antwerpen en VIBE-participant Ecobouw cbva. Plaats en uur worden later vastgelegd. Wie wil deelnemen, neemt best contact op met VIBE vzw.

Vlaams Instituut voor Bio-Ecologisch bouwen en wonen (VIBE) vzw, Statiestraat 115, 2600 Berchem,
tel. 03/239.74.23, fax 03/230.91.26, e-mail:
info@vibe.be

INTERVIEW

8

Op bezoek bij de "Bossen van Vlaanderen"

Op donderdag 14 oktober ll. vond de plechtige uitreiking plaats van de Prijs Louis Paul Suetens. Uit 26 inzendingen voor de eerste editie, bekroonde de jury het project 'Behoud en beheer van het beschermd landschap en natuurreservaat Bos t'Ename' in Oudenaarde. Milieurama sprak met Guido Tack, hoofd van de Werkgroep Bos t'Ename.

Uiteraard van harte gefeliciteerd. Kwam de Prijs als een verrassing?

Een beetje wel, natuurlijk. Niet dat wij zelf niet overtuigd waren van de waarde van ons project. Maar als je ziet dat de 4 andere nominaties toch wel enige 'zwaarte' kunnen voorleggen, doordat zij gestuurd of begeleid worden vanuit de overheid, mogen wij terecht trots zijn op het feit dat de Werkgroep bekroond wordt voor haar inspanningen. Vooral dan omdat wij toch een vrijwilligersproject vormen en bijgevolg steeds moeten rekenen op de onbaatzuchtige inzet van onze medewerkers.

Bos t'Ename kent alvast een rijke voorgeschiedenis als project. Kan u even de geschiedenis van de Werkgroep en het bos in het algemeen schetsen?

Sinds 1984 reeds is het Bos t'Ename het onderwerp van weten-

schappelijk onderzoek door diverse diensten en instellingen. In de beginfase lag het initiatief daarvoor bij het Instituut voor Natuurbehoud. Later verscheen de Dienst Monumenten en Landschappen ten tonele. Vanaf 1992 treedt dan de Werkgroep Bos t'Ename naar voor met de start tot aankoop van gronden en de inrichting als natuurreservaat als belangrijke instrumenten. In de loop der jaren heeft het veldonderzoek overigens geleid naar een voor West-Europa unieke gegevensbank en een veelvoud van publicaties, zoals het boek 'Bossen van Vlaanderen'.

In 1993 werd het gebied van 185 ha, waarvan momenteel 65 ha bos, door de vzw Wielewaal uitgekozen als nationaal aankoopproject. Op dit ogenblik zijn 32 ha verworven en groten-deels erkend als natuurreservaat. Sinds 1996 koopt ook de afdeling Natuur van Aminal gronden aan. Zij heeft nu ongeveer 5 ha verworven.

De kern van het overblijvende gebied bestaat vooral uit twee eigendommen van respectievelijk 60 en 39 ha. Bedoeling is om deze op termijn te kunnen integreren in ons project. Om deze gronden in toekomst te verwerven, wordt er overigens gezocht naar bijkomende financiering.

De jury van de Prijs Louis Paul Suetens roemde het project vanwege het feit dat het op verschillende manieren bijdraagt tot de kwaliteit van de leefomgeving. Hoe valt dit op het terrein te merken?

Bos t'Ename ligt op de overgang tussen de verstedelijkte kern van de stad Oudenaarde. Door die randligging is het een belangrijk element in de onmiddellijke omgeving van de stad. Langs de andere zijde grenst het gebied aan de Vlaamse Ardennen. Ruimtelijk biedt dit alvast een merkwaardige en unieke overgang, die absoluut behouden moet blijven. De zone tussen verstedelijkt gebied en platteland is sowieso een kwetsbaar gebied en dient dus een speciale bescherming te genieten. Overigens, wij merken duidelijk een afname in de druk van de

beroepslandbouw op het gebied, maar tegelijkertijd neemt de druk door 'hobbyboeren', zoals paarden- en schapenhouders toe.

Wat nu dit project zo speciaal maakt, is dat het beheer van het Bos t'Ename in de eerste plaats een sociaal gegeven is. Dit kan men op z'n minst een vernieuwend aspect in het beheer van een gebied noemen. In tegenstelling tot de overheidsinstanties, werken wij niet met betaalde krachten, maar rekenen wij op de steun en inzet van de 200 vrijwilligers die de Werkgroep momenteel telt. Liefst twee derden van deze vrijwilligers woont in de directe omgeving van het gebied, waardoor zij eigenlijk werken aan hun eigen leefmilieu en de esthetische waarde van hun leefomgeving zelf verzekeren. En dit maakt onze Werkgroep, naar mijn gevoel, toch vrij uniek in het natuurre-

servatenlandschap, waar men het toch nog vaak moet hebben van vrijwilligers uit de eigen besloten kring.

? Waaruit bestaan eigenlijk de beheerswerken in het gebied? Ik kan me best inbeelden dat er met heel wat aspecten rekening moet gehouden worden, wil men de natuurwaarde in de omgeving vrijwaren.

De krachtlijnen van onze beheersvisie, spreken in dit kader over twee elementen: de beboste oppervlakte en de bosomgeving. Momenteel beschikken we over 65 ha bos, wat we op relatief korte termijn willen uitgebreid zien naar 85 ha. Deze bosuitbreiding willen we bereiken door enerzijds bestaande bossen te verbinden en anderzijds door bosverbreding. Dat kan gebeuren door spontane verbossing of door aanplantingen. Wanneer we kiezen voor aanplantingen, zorgen we in ieder geval voor streekeigen plantmateriaal, geselecteerd op basis van zowel plantkundige en ecologische, als historische criteria. Overigens een primeur voor ons land.

Daarnaast heeft de Werkgroep nog zo'n 100 ha bosomgeving in beheer. Voor de kleinschalige landschapselementen streven wij een behoud na en gaan we deze zelfs meer benadrukken in de leefomgeving. Op termijn willen wij zo komen tot een heus netwerk van deze landschapskenmerken. Anderzijds opteren we voor een extensieve beweiding op de grootschalige akkerlanden binnen het gebied. Na verloop van tijd zal er daardoor een uniek mozaïekpatroon van struwelen, kleine bosjes, weidepoelen, stukken grasland ... ontstaan.

? Maar de Werkgroep doet veel meer dan alleen beheerswerken, heb ik verstaan. Door de aanleg van het 'Mariette Tielemanspad' willen jullie ook een goed recreatief en educatief gebruik bevorderen. Hoe gaat u daarbij te werk?

In de eerste plaats hebben we het gebied gecompartmenteerd.

Prijs Louis Paul Suetens

De Prijs Louis Paul Suetens is een initiatief van het gelijknamige Fonds, in 1998 opgericht ter nagedachtenis van professor Louis Paul Baron Suetens en beheerd door de Koning Boudewijnstichting. Tweejaarlijks schrijft het Fonds een prijs uit voor vernieuwende initiatieven die de kwaliteit van de leefomgeving bevorderen.

Het begrip 'leefomgeving' wordt hierbij ruim geïnterpreteerd en heeft minimaal betrekking op de aandachtsvelden milieu, ruimtelijke ordening, bouwkundig en natuurlijk erfgoed. Onder vernieuwende initiatieven worden zowel projecten op het terrein als studies verstaan.

Thema

Elke editie van de Prijs krijgt een thema mee. Voor deze editie was dat 'het beheer van bossen en landschappen in hun ruimtelijke en

maatschappelijke context'. Die omschrijving impliceerde ook aandacht voor eventuele bebouwing die integrerend deel uitmaakt van het betrokken bos of landschap en, meer algemeen, aandacht voor de wisselwerking met sociale en culturele aspecten.

De jury van de Prijs koos uiteindelijk unaniem voor het project 'Behoud en beheer van het beschermd landschap en natuurreserve Bos t'Ename'. Van de in totaal 26 inzendingen, kwam de Werkgroep Bos t'Ename als laureaat uit de bus, omdat de jury in dit project het interdisciplinair uitgangspunt prijst en omwille van het brede concept dat het landschap in al zijn aspecten belicht. De laureaat ontvangt een bedrag van 200.000 BEF van het Fonds Louis Paul Baron Suetens.

FONDS Louis Paul Baron SUETENS

Daarbij viel het ons op dat het centrale gedeelte ecologisch erg interessant is en bovendien niet zo kwetsbaar als bepaalde andere stukken van het reservaat. Om nu individuen en groepen de mogelijkheid te bieden te genieten van de uitzonderlijke waarde van Bos t'Ename hebben we een wandelpad van 5 kilometer aangelegd, het 'Mariette Tielemanspad'. Langsheen dit pad vindt de bezoeker borden terug met daarop allerlei informatie, waardoor we de educatieve functie aan de recreatieve kunnen koppelen. Wel vragen we aan de individuele bezoeker om zich niet buiten het pad te begeven.

Daarnaast kan men op geregelde tijdstippen onder begeleiding van een natuurgids ook de rest van het gebied bezoeken. Om het gebied niet al te veel te belasten, moeten we hier wel enkele beperkingen opleggen wat bezoekfrequentie en groepsgrootte betreft. Jaarlijks krijgen we een honderdtal aanvragen van scholen, verenigingen en individuen om het gebied onder begeleiding te bezoeken, maar we kunnen slechts aan een vijftigtal gevolg geven.

? Wat het project ook zo uniek maakt, is het feit dat naast behoud en beheer ook veel aandacht uitgaat naar de cultuurhistorische aspecten in het landschap. Wat moeten wij hier onder verstaan?

Het cultuurhistorische vormt inderdaad een eigen kenmerk van het Werkgroepproject. Ename beschikt over een uniek en belangrijk historisch patrimonium, dat we kunnen terugvinden in de archeologische site ter plaatse. Naast restanten van een Vroeg-Middeleeuwse burcht en de overblijfselen van een

préstedelijke kern uit dezelfde periode, werd op deze site ook een belangrijke Benedictijnerabdij, gebouwd rond 1050, opgegraven.

Wat nu deze historische elementen zo belangrijk maakt, is het feit dat het landschap en reliëf van de omgeving nog steeds getuigen van deze rijke geschiedenis. Het Museum t'Ename en de Vroeg-Romaanse kerk, die momenteel wordt gerestaureerd, schetsen elk op hun manier ook een beeld van hoe belangrijk Ename was in die Vroege Middeleeuwen.

Al deze elementen maken integraal deel uit van het project 'Behoud en beheer van het beschermd landschap en natuurservaat Bos t'Ename', wat een unicum is voor ons land.

Tot slot: weet u al waarvoor u de 200.000 BEE, verbonden aan de Prijs Louis Paul Suetens, gaat aanwenden?

Die geldprijs is zeer welkom, want nu staan we alweer een stapje dichterbij de verdere aankoop van gronden binnen het project. Alle middelen zijn overigens welkom voor de Werkgroep Bos t'Ename. Als vrijwilligersorganisatie kunnen we dit geld goed gebruiken, maar in de eerste plaats komt het vooral het Bos te goede. En daar zijn we dankbaar om.

Davy Polle Paulus

Meer info: Werkgroep Bos t'Ename, p.a. Guido Tack, conservator, Boskant 50, 9700 Oudenaarde, Tel. 055/30.25.89 of bij de Dienst Voor Toerisme Oudenaarde, Stadhuis, Markt 1, 9700 Oudenaarde, Tel. 055/31.72.51

12

VACATURE

VACATURE

VACATURE

BBL ZOEKT NOG STEEDS EEN JURIDISCH BELEIDSMEDEWERKER EN EEN BELEIDSMEDEWERKER 'MILIEU EN GEZONDHEID' MET VOLGEND PROFIEL

1. Milieujurist

U bent verantwoordelijk voor volgende taken:

1. opvolging werkgroepen Algemeen milieubeleid en Milieurecht van de Milieu- en Natuurraad Vlaanderen;
2. opvolging milieu-uitvoeringsreglementering (Vlarem, Vlarea, Vlarebo...) onder meer via deelneming in werkgroepen van de Commissie Evaluatie Milieurecht (CEM);
3. opvolging handhavingsbeleid in Vlaanderen;
4. verschaffen juridisch advies aan aangesloten verenigingen en bewonersgroepen rond concrete milieuvergunningss dossiers en bodemsaneringsprojecten;
5. initiëren en opvolgen van juridische acties binnen

de vereniging;

6. bewaking implementatie Europese wetgeving en opvolging nieuwe Europese wetgevende initiatieven;

U bent bij voorkeur milieujurist en hebt voldoende kennis van de milieu-uitvoeringsreglementering. U bent tevens vertrouwd met de werkstukken van de Inter-Universitaire Commissie ter herziening van het Milieurecht (Commissie Bocken). Een brede interesse in de globale milieuproblematiek (en duurzame ontwikkeling) en enige affiniteit met de milieubeweging strekt tot aanbeveling.

2. Beleidsmedewerker 'milieu en gezondheid' en 'productbeleid'

U bent verantwoordelijk de verdere uitbouw van de verenigingswerking inzake 'milieu en gezondheid' en productbeleid. Meer specifiek staat u in voor volgende taken:

1. opvolging milieugezondheidsonderzoek van de Vlaamse gemeenschap;
2. opvolging werking Ecological Product Policy en Clean Air Campaign van het Europees Milieubureau;
3. vertegenwoordiging milieubeweging in de federale commissies inzake Ecolabeling- en Milieureclamecode;
4. opvolging van federale wetgevende initiatieven ter uitvoering van de productenwet, onder meer via de Werkgroep Productbeleid van de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling (FRDO);
5. opvolging recente wetenschappelijke ontwikkelingen inzake LCA-methodieken;
6. opvolging pesticidenreductieplan van de Vlaamse overheid;

U bent bij voorkeur toxicoloog, epidemioloog, bio- of landbouwingenieur en volgde een bijkomende opleiding milieukunde of menselijke ecologie. U bent tevens vertrouwd met LCA-methodieken en integraal productbeleid (o.a. productieverantwoordelijkheid...). Een brede interesse in de globale milieuproblematiek (en duurzame ontwikkeling) en enige affiniteit met de milieubeweging strekt tot aanbeveling.

Bijzonderheden

Als milieujurist of beleidsmedewerker 'milieu en gezondheid' / 'productbeleid' werkt u samen met het interdisciplinair beleidsteam. U beschikt over een gezonde groepsgeest, neemt initiatief, kan zelfstandig werken en is flexibel van aard. U beschikt over een groot synthetiserend vermogen, bent onderhandelingsvaardig en communicatief. Een vlotte kennis van de Engelse taal is alvast onontbeerlijk.

Verloning volgens Barema A 112.

Sollicitatie en CV voor 08 november 1999 naar

Bond Beter Leefmilieu, Lieve Grauls, algemeen secretaris, Tweeerkenstraat 47, 1000 Brussel

Rechtzetting bij Milieurama 9 - september 1999

Een belangrijk leesteken bij de titel 'FRANKENSTEINVOEDSEL' in Milieurama 9 - september 1999 is helaas ontsnapt aan de aandacht van de lay-out. Hier had moeten staan 'FRANKENSTEINVOEDSEL?' om redenen die u bij het lezen van het artikel duidelijk zullen worden.

Een vreemde sprong in de tekst waaruit blijkt dat de fabrikanten van bestrijdingsmiddelen aan de basis liggen van de overdracht van genetisch materiaal naar wilde soortgenoten is niet correct. Hier lag de auteur zelf aan de basis van deze onzin.

Gelieve dit als volgt te herlezen:

Heeft grootschalige toepassing van onkruidbestrijders die vol-

gens de fabrikanten, waaronder Monsanto en Novartis, milieuvriendelijker zijn, invloed op het milieu? De fabrikanten wijzen op het feit dat deze middelen (o.a. Basta en Roundup) reeds lang in gebruik zijn o.a. bij de bestrijding van onkruid op de stoepen in stedelijke gebieden. Over langdurig en grootschalig gebruik op open gronden is tot nu toe echter onvoldoende geweten. Wel is bekend dat bepaalde stoffen vrijkomen waaronder 'ampa'. Onderzoek heeft uitgewezen dat deze stof schadelijk is voor organismen in het oppervlaktewater.

Marcel Poppe
Vita Vitalis vzw

Respecteert uw spaargeld uw zorg voor het milieu?

Stel u voor: u springt regelmatig in de bres voor de bescherming van een naburig natuurgebied, terwijl uw bank uw spaarcenten investeert in een prestigeproject waar ettelijke hectaren bos voor moeten wijken. Het kan: de meeste banken staren zich immers blind op de winst en hebben lak aan uw principes.

Al 14 jaar lang bewijst Netwerk Vlaanderen vzw dat het ook anders kan. Voor Netwerk is geld geen doel op zich, maar een instrument voor maatschappelijke vernieuwing. Daarom heeft Netwerk in samenwerking met de ASLK het Krekelsparen ontwikkeld. Een Krekelspaarrekening

biedt u het gewone rendement plus **100% zekerheid dat uw geld op een verantwoorde manier belegd of geïnvesteerd wordt:** niet in wapenhandel, kernenergie, dierproeven, criminele activiteiten of schending van mensenrechten, wel in bedrijven en organisaties die uw principes delen. Netwerk ontvangt bovendien voor elke Krekelspaarder een vergoeding van de ASLK. Met dat geld ondersteunt Netwerk al meer dan 400 geëngageerde projecten in Vlaanderen, met advies, giften en goedkope leningen.

Wil u de 11.271 ste Krekelspaarder (m/v)

worden? Loop dan even langs bij uw plaatselijk ASLK-kantoor of **bel ons.**

netwerk

(02) 201 07 70

Anders omgaan met geld

Netwerk Vlaanderen vzw, Vooruitgangstraat 333 bus 9, 1030 Brussel, (02) 201 07 70, fax (02) 201 06 02

Is uw vuilniszak ook aan afvallen toe?

Wist u dat het een klein kunstje is om uw vuilniszak te vierendelen?

Gebruikt glas en papier worden grondstoffen, groente-, fruit en tuinafval wordt compost en ook heel wat ander afval krijgt een tweede leven. Een evolutie die we alleen maar kunnen toejuichen!

Toch blijft er nog afval over en vele kleintjes maken één grote afvalberg. Met een boodschappentas vermijdt je alvast plastic zakjes, een boterhamendoos betekent afvalarm lunchen en onverpakte groenten en fruit zijn pas echt puur natuur.

De OVAM bracht een aantal tips rond afvalvoorkoming samen in een gratis brochure die u kan aanvragen bij uw gemeente, intercommunale of bij de OVAM zelf. Zo vermagert uw vuilniszak in een mum van tijd, want ...

Kan. De Deckerstraat 22-26, 2800 Mechelen, Tel.: 015/284.284, Fax.: 015/20.32.75, website: <http://www.ovam.be>

Wie AFVAL vermijdt, moet het niet kwijt

14

Europese en federale elektriciteitsregelgeving verduidelijkt ...

Er is tot op heden geen decretaal kader dat als basis dient voor de Vlaamse energiebevoegdheden. Traditioneel wordt de distributie van elektriciteit beschouwd als een aangelegenheid van gemeentelijk belang. Niet lang na het einde van de Eerste Wereldoorlog werd aan de pas opgerichte 'politie van veiligheid' - de voorloper van de rijkswacht - de specifieke opdracht toegekend te zorgen voor de verlichting van straten, openbare plaatsen en wegen op het gemeentelijk grondgebied. Om deze (veiligheids)verlichting te kunnen realiseren, werden er overal in het land leidingen aangelegd. Vrij snel konden ook privépersonen gebruik maken van de bestaande leidingeninfrastructuur. De wet van 01 maart 1922 op de intercommunale verenigingen regelde het stichten van een vereniging van gemeenten voor het verlenen van een vergunning op elektriciteitsdistributie.

Enkele jaren later, in 1925, verkregen de gemeenten wettelijk distributiemonopolie voor de vermogens onder 1.000 kilowatt. Naar het einde van de eeuw toe, tenslotte, is de bevoegdheid inzake de regulering van de distributie en het plaatselijk vervoer van elektriciteit door de opeenvolgende staats-hervormingen overgegaan naar de gewesten, die eveneens bevoegd zijn voor de productie. Enkel de productie uit kernenergie en de productie van energie die wegens de technische en economische ondeelbaarheid een gelijke behandeling op nationaal vlak behoeft, blijft een federale materie.

Europa beweegt

Europa is nu één en ander in beweging aan het zetten op de energiemarkt en binnen het energiebeleid. Op voorstel van de Commissie en op basis van de artikelen 57, 66 en 100 A van het Verdrag tot Oprichting van de Europese Gemeenschap, stelden het Europees Parlement en de Raad van de EU op 19 december 1996 een richtlijn vast die gemeenschappelijke regels voor de interne markt van elektriciteit invoert. De realisatie van deze interne markt beoogt een zo groot mogelijke efficiëntie op het vlak van de productie, de transmissie en de distributie van elektriciteit.

Nieuw in deze Europese richtlijn is de aandacht voor milieubescherming en openbare dienstverplichtingen. Zo halen meerdere artikels binnen de richtlijn systemen aan waarbij elektriciteit op een milieuvriendelijke wijze wordt geproduceerd, zelfs als dit duurder uitvalt dan de klassieke methoden. Verder creëert Europa een kader waarbinnen de afzetmogelijkheden voor zelfopwekkers, onafhankelijke producenten en de productie van elektriciteit uit hernieuwbare

energiebronnen kan worden gegarandeerd. Om eventuele misbruiken van machtsposities op te kunnen sporen, zoals abnormaal hoge of lage tarieven of discriminerende praktijken bij gelijkwaardige transacties, is er voor iedere activiteit een gescheiden boekhouding vereist. Deze boekhouding moet overigens ten alle tijden toegankelijk zijn voor de bevoegde controlerende instanties. De lidstaten mogen tot slot de elektriciteitsbedrijven openbare dienstverplichtingen opleggen in het algemeen economisch belang. Deze dienstverplichtingen kunnen betrekking hebben op de veiligheid, de continuïteit van de voorziening, de regelmaat, kwaliteit en prijs van de leveringen en de bescherming van het leefmilieu. Al deze verplichtingen moeten duidelijk gedefinieerd, transparant, niet-discriminerend en controleerbaar zijn.

België volgt (langzaam)

Voor ons land regelt het decreet inzake de opwekking en de distributie van elektriciteit de omzetting van bovenstaande richtlijn 96/92/EG. Naast nieuwe mogelijkheden om de gewestelijke bevoegdheden inzake energie wettelijk te ondersteunen, voorziet het decreet ook een actualisering van de verouderde wet van 1925 op de elektriciteitsvoorziening.

Op federaal niveau worden nieuwe installaties voor elektriciteitsproductie, die binnenkort principieel worden opengesteld voor concurrentie, onderworpen aan een vergunning. Daarnaast worden er maatregelen omschreven om een basisvoorziening rond elektriciteit mogelijk te maken en om daarnaast een mechanisme in te richten om duurzame energieproductie te promoten.

Het reeds bestaande transmissienet zal in de toekomst onder toezicht van een onafhankelijk netbeheerder komen te staan. Teneinde de correcte toepassing van de wetgeving te verzekeren, wordt er een Commissie opgericht. Deze Commissie voor de Regulering van de Elektriciteit krijgt reeds op dit moment haar invulling.

Het *Vlaams beleid* van haar kant kiest ook duidelijk voor onafhankelijke netbeheerders. Doordat de Vlaamse elektriciteitsmarkt historisch gezien een amalgaam van distributienetten is, belooft de selectie van de nieuwe netbeheerders een moeilijk dossier te worden. In ieder geval zal de bevoegde Vlaamse minister deze beheerders aanduiden, na advies van de reguleringsinstantie en de gemeenten binnen wiens grondgebied de betrokken netten gelegen zijn. Het leveringsmonopolie voor de gebonden afnemers zal alvast ook na de inwerkingtreding van de nieuwe beheerders blijven bestaan, maar om te kunnen leveren aan de niet-gebonden afnemers zullen zij in concurrentie moeten treden.

Openbare dienstverplichting

Het is aan deze netbeheerders dat de Vlaamse regering duidelijk maatschappelijke, sociale en milieutaken wil toevertrouwen. Naar aanleiding van de klimaatconferentie van Kyoto heeft Vlaanderen immers het engagement aangegaan om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. Om de vooropgestelde vermindering te kunnen realiseren, zullen echter inspanningen moeten worden geleverd om de energie-efficiëntie te verhogen via de bevordering van het rationeel energiegebruik en door de uitbouw van milieuvriendelijke elektriciteitsopwekking te stimuleren. Het voorontwerp van decreet spreekt alvast van opgelegde openbare dienstverplichtingen voor elektriciteitsleveranciers.

Eén van die openbare dienstverplichtingen is de bescherming van het leefmilieu via initiatieven gericht op rationeel energiegebruik (REG). Maar vooral rond duurzame energie geeft de Vlaamse regering gas. De Vlaamse regering opteerde voor de invoering van een minimumnorm inzake hernieuwbare energiebronnen, gecontroleerd via groene stroomcertificaten. Dit voorstel is onder andere gegroeid uit de vaststelling dat het huidige systeem van de groene frank(en) aanleiding geeft tot ongewenste neveneffecten. Zo is het in sommige gevallen voor een intercommunale nu interessanter om projecten op te zetten in andere zones om van de extra frank te kunnen genieten. Projecten in de eigen zone worden niet gesteund omdat daarvoor een extra groene frank moet betaald worden.

Dat het Vlaamse gewest aan iedere houder van een leveringsvergunning en aan de netbeheerders de verplichting zal opleggen om een minimum aandeel van hun fysische verkoop aan eindafnemers uit hernieuwbare energiebronnen te halen, vormt misschien wel het meest interessante gegeven. Een distributiebedrijf kan de opgelegde norm halen door ofwel zelf groene stroom op te wekken, ofwel door deze aan te kopen. Vanaf 2001 zal dit minimum aandeel decretaal worden opgelegd en zal een systeem van verhandelbare groene stroomcertificaten worden ingevoerd.

De groene stroomcertificaten waarvan sprake, is voor de Vlaamse regering het noodzakelijke controlesysteem om de naleving van de groenestroomnorm te kunnen opvolgen en af te dwingen. Wanneer de norm niet gehaald wordt, zal de regering een administratieve geldboete innen. De ontvangsten zullen vervolgens gebruikt worden om duurzame energieprojecten te steunen in het Vlaamse gewest.

Dirk Van Regenmortel

Voor meer informatie omtrent rationeel energiegebruik en duurzame energie, kan je terecht bij de Vlaamse Instelling Voor Rationeel Energiegebruik (Vireg), Markiesstraat 1, 1000 Brussel, Tel. 02/553.39.49, fax 02/553.39.17, e-mail: vireg@vireg.be.

15

Greenpeace voert acties tegen gif TBT op

Scheepsverven beloven alles behalve schilderachtige toekomst

Begin oktober bezetten een dertigtal actievoerders van Greenpeace in de haven van Antwerpen het schip MSC Carmen in het droogdok van Antwerp Shiprepair. Een dag later verhindert Greenpeace voor de Belgische kust het storten van baggerslib uit de Zeebrugse voorhaven. Beide acties dragen hetzelfde etiket: de banning van het pesticide Tributyltin (TBT) uit de verf die gebruikt wordt om de aangroei van algen, zeepokken en andere zeeorganismen op scheepsrompen tegen te gaan.

om de toevoer van TBT naar zee tegen 1995 – en ten laatste tegen 2000 – met 50 procent te reduceren. België moet na 1995 en tot op vandaag erkennen dat er nauwelijks 4 procent daling werd gerealiseerd. Daarnaast werden er eveneens maatregelen genomen in de schoot van de Internationale Maritieme Organisatie (IMO). Eind jaren '80 werd door IMO een verbod uitgevaardigd op het gebruik van TBT-houdende verf voor schepen ... van minder dan 25 meter! Met andere woorden: terwijl van de kleintjes wel werd verwacht dat zij milieuvriendelijker werden, mochten de grote rederijen verder vrij hun gang gaan. Na jaren van overleg en eindeloos gepalaver wil IMO nu dat er tegen 2003 een wereldwijd verbod komt op het gebruik van TBT-bevattende scheepsverven.

Effecten op het milieu

Jan Turf (Greenpeace): "Tributyltin is misschien wel de gifstigste stof die de mens bewust in het zeemilieu verspreidt. In ieder geval brengt TBT ernstige schade toe aan zeeorganismen. Zo is het pesticide onder meer verantwoordelijk voor het verstoren van de hormoonhuishouding bij zeelakken, waardoor de vrouwtjesslakken mannelijke geslachtskenmerken ontwikkelen. Ook wordt het immuunsysteem van dieren aangetast en hebben schelp- en schaaldieren last van groeistoornissen."

Internationaal staat TBT overigens al langer op de lijst van prioriteit te bannen stoffen. De eerste akkoorden om het lozen van TBT tegen te gaan dateren reeds van 1976. Na de eerder vage aanbevelingen van de OSPAR Commissie, die de landen van van Gibraltar tot de Noordpool omvat, spraken de Noordzeelanden in 1990 af

Dat de vervuiling van de wereldzeeën heel ver is doorgedrongen, blijkt uit het feit dat walvissen, die in diepe oceanen leven, ver verwijderd van havens en drukke scheepvaartroutes, TBT of afbraakproducten ervan in hun lichaam hebben. TBT komt via de voedselketen overigens ook bij de mens terecht. Over eventuele negatieve effecten bij de mens is er evenwel nauwelijks onderzoek verricht, al geeft zeer recent onderzoek aanwijzingen dat TBT mogelijk ook een hormoonverstorende werking op de mens kan hebben.

"Het probleem van TBT in het zeemilieu is dat het vanaf extreem lage concentraties giftig is. Toxische effecten zijn vastgesteld vanaf 2 nanogram TBT per liter zeewater. Bij de purperslak is er reeds sprake van imposex vanaf een TBT-concentratie van 2,4 ng/l en bij de wulk vanaf 17 ng/l. Omwille van deze extreem giftige werking wordt door wetenschappers een maximaal aanvaardbare concentratie van 1 ng/l TBT in water voorgesteld als streefwaarde," verduidelijkt Elysabeth Loos op de persdienst van Greenpeace.

Belgische situatie

Om de Belgische situatie te kunnen inschatten, voerde Greenpeace een onderzoek naar de aanwezigheid van TBT in onze kustwateren. Daartoe werden er bodemstalen genomen in het Prins Albertdok in Zeebrugge en in het Hansadok in Antwerpen. In beide bodemstalen werden concentraties TBT aangetroffen die vele malen hoger zijn dan de officiële metingen tot nu toe vermeldten.

"In Antwerpen werd 10.420 ppb (deeltjes per miljoen) TBT gemeten. Officiële cijfers van slibstalen uit 1998 uit de Antwerpse haven geven gehalten op tussen 83 en 2.000 ppb, wat overigens reeds behoorlijk hoog is. Omdat het baggeren en aan land brengen van de baggerspecie in Antwerpen in twee stappen gebeurt wijzen deze cijfers er op dat er een ernstige vervuiling vanuit deze puntbron naar de rest van de haven gebeurt. In Zeebrugge werd 12.830 ppb TBT gemeten. Meetgegevens van de overheid voor hetzelfde Prins Albertdok geven cijfers tussen 400 en 500 ppb. Waarschijnlijk zijn deze bodemstalen aan de andere kant van het dok genomen, wat het verschil verklaart. Officiële meetgegevens voor de rest van de voorhaven van Zeebrugge tonen aan dat het TBT-slib zich verspreid over de haven en het geheel van de Zeebrugse haven vervuult," klinkt het bij Turf.

"Er kan zonder twijfel worden gesteld dat scheepswerven waar vroeger of nu nog met TBT-verven wordt gewerkt serieuze puntbronnen vormen inzake TBT-vervuiling. Een studie uit de Hamburgse haven geeft aan dat 40 % van de in het havensediment aanwezige TBT van scheepswerven afkomstig is. De tweede bron is het verlies van kleine hoeveelheden TBT uit de verflaag van de grote zeeschepen bij elk verblijf of elke doortocht in de haven," vervolgt Turf.

Tijdens de voorbije 45 metingen tussen 3 november 1998 en 2 juli 1999 werden in de

baggerspecie net voor het storten in zee TBT-waarden gemeten van 10 tot 199 ppb - de norm is 3 tot maximum 7 ppb -, met een gemiddelde van 23,5 ppb volgens het ene labo en 42,7 ppb volgens het andere labo. Geen enkele waarde ligt dus onder de grenswaarde die volgens de vergunning "in geen geval mag overschreden worden". Deze gemiddelde waarden liggen in vergelijking met de wettelijke grenswaarde 3 en 6 maal te hoog en ten opzichte van de wettelijke richtwaarde 7 en 14 maal te hoog. Een serieus probleem dus voor de onderhoudsbaggerwerken. Wanneer we deze waarden vergelijken met de wetenschappelijke streefwaarde, dan zijn deze gemiddelde waarden 33 en 61 maal te hoog. Voor het ontvangende milieu dus een nog ernstiger probleem.

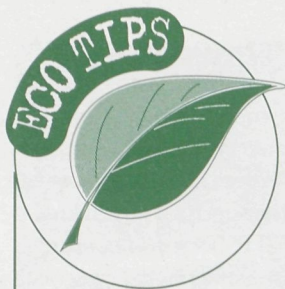
Illegale situatie

Voor invoer of gebruik van pesticiden bestaan in België strikte regels. Enkel de zogenaamde biociden worden als pesticide toegelaten. Bij nader onderzoek bleek dat Tributyltinoxide - de actieve stof van Tributyltinhoudende verf - niet voorkomt op de lijst van toegelaten biociden voor niet-landbouwkundig gebruik. Deze verf mag dus eenvoudigweg niet worden ingevoerd, verhandeld of gebruikt. Meer nog, TBT-verf mag men in België sinds -1975 zelfs niet in zijn bezit houden of vervoeren (Art 4 van het KB van 5/6/1975). Ondanks het feit dat het TBT-probleem voldoende gekend is bij de betrokken diensten blijkt dat er geen enkele controle op de wetgeving bestaat en dat het illegale gebruik van TBT jarenlang ongemoeid is gelaten.

Elysabeth Loos: "Bovendien blijkt dat de overheid zelf gedeeltelijk verantwoordelijk is voor de illegale situatie in Zeebrugge. De baggerwerken in de Zeebrugse haven worden uitgevoerd door een Tijdelijke Vereniging van 3 baggerfirma's - Baggerwerken Decloedt en Zonen, Jan De Nul en Dredging international -, in opdracht van de Vlaamse overheid. Deze Tijdelijke Vereniging Noordzee en Kust, kortweg TVNK, wordt door één van de firma's vertegenwoordigd als de 'penhouder'. Het is echter het ministerie van Openbare Werken, onder leiding van minister Stevaert, dat verantwoordelijk is voor het baggeren en storten in zee. De vergunning voor het storten van baggerspecie in zee werd bovendien afgeleverd aan het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Leefmilieu en Infrastructuur, Administratie Waterwegen en Zeewezen, Afdeling Waterwegen-Kust. Het is dus niet meer of minder de Vlaamse overheid zelf die hier in overtreding is."

"De norm van 7 ppb voor de aanwezigheid van TBT in baggerslib is dan weer federale materie. Het is die federale overheid, en meer bepaald het federale ministerie van Leefmilieu, Beheersing van het Mathematisch Model Noordzee of kortweg het BMM, dat bijgevolg de controle op het naleven van deze norm moet uitvoeren. Het BMM van minister Aelvoet stelt de overtredingen weliswaar vast, maar weigert de wet te doen naleven. Hiervoor gebruiken ze als argument dat België het enige land is dat een TBT-norm heeft voor het storten van baggerspecie, dat er nog steeds geen internationaal geharmoniseerde analysetechniek voor TBT beschikbaar is, dat er nog steeds problemen zijn om alternatieven te vinden, dat de waarden van de TBT-besmetting in alle Noordzeehavens tamelijk hoog zijn ... Kortom: dat de gehanteerde norm 'moeilijk haalbaar' is," besluit Turf.

bron en fotomateriaal: Greenpeace Belgium vzw
bewerking: Davy Polle Paulus

Herfst: kleuren, geuren en ... koude

Efficiënt verwarmen

18

Sparen op de energierekening én in één adem het milieu ontzien. Is dat wel mogelijk? Het lijkt op het eerste zicht niet zo eenvoudig, maar het kan. Voor de verwarming van je huis kan je makkelijk 70 à 80% van het totale energieverbruik nodig hebben. Het loont dus de moeite om hier even bij stil te staan. Milieurama ging eens kijken wat er allemaal beter kan en zag dat de energiecommunes heel wat in huis hebben om je op weg te helpen.

De manier waarop de woning gebouwd is, heeft uiteraard een invloed op de latere verwarmingskosten. Een compacte woning verbruikt doorgaans minder energie dan een woning met een grote geveloppervlakte. Door de meeste deuren en ramen op het zuiden te oriënteren kan je ook al veel besparen, maar dan wel op voorwaarde dat de woning degelijk geïsoleerd is. Ben je van plan om te bouwen of te verbouwen, loop dan eens binnen bij de aardgasintercommunale van je woonplaats. Zij hebben een hoop antwoorden op jouw vraag rond energiezuinig bouwen en verbouwen. Een audit van het energieverbruik in huis is eveneens geen echte luxe. Bij sommige zuivere elektriciteitsintercommunes kan je zelfs een aanvraag indienen om zo'n audit door hen uit te laten voeren. Je betaalt daarvoor slechts 2.000 frank terwijl de rest van de kosten door de intercommunale wordt gedragen.

Centrale verwarming

Er zijn twee soorten van verwarmingssystemen waaruit men kan kiezen. In de meeste gevallen kiest men voor centrale verwarming, maar daarnaast bestaat ook het systeem van plaatselijke verwarming. Vooral bij vernieuwbouw is het niet eenvoudig om zomaar van systeem te veranderen. Hier geldt dan ook de regel: de bestaande toestand verbeteren. De meeste verwar-

mingsinstallaties zijn immers vaak veel te groot voor de behoefte. Een te zware ketel is niet alleen duur in aanschaf, maar haalt ook slechte punten als het op rendement aankomt. Wil je overschakelen op een zuinigere installatie, maak dan eerst een warmteverliesrekening en ga eens na hoe vaak de verwarmingsketel aanslaat. In functie hiervan zal je wellicht tot de constatacie komen dat je met een kleinere ketel vaak al meer dan voldoende hebt.

Bij de aanschaf van een verwarmingsketel zijn er een aantal producten die zeker aandacht verdienen. Allereerst is er de hoogrendementsketel, herkenbaar aan het HR+ label. Deze ketel bereikt al vlug een rendement van 90% calorische onderwaarde.

Daarnaast willen we zeker de nieuwe keteltechniek niet onvermeld laten: de condensatieketel. Door condensatie van de waterdamp in de verbrandingsgassen wordt meer nuttige warmte vrijgemaakt.

Daardoor kan de condensatieketel een buitengewoon jaarrendement van meer dan 100 % calorische onderwaarde bereiken. Deze ketel draagt uiteraard ook het HR+ label. Onder bepaalde voorwaarden kennen de aardgasintercommunes trouwens een premie toe van 5.000 frank bij de installatie van een condensatieketel met HR+ label. Aan de toekenning van deze premie wordt een audit gekoppeld met het oog op een juiste dimensionering van de installatie. Meer informatie hierover vind je bij de intercommunale.

Enkele tips om het wat zuiniger aan te doen met verwarming in huis

- Kies niet voor elektrische verwarming
- Vermijd elektrische warmwatertoestellen
- Kies bij het plaatsen of vervangen van ramen voor hoogrendementsglas. Dit is verbeterd dubbel glas dat twee tot drie maal beter isoleert dan gewoon dubbel glas.
- Laat je eerst adviseren door energiedeskundigen alvorens te bouwen of verbouwen
- Kies bij aanschaf of vervanging voor gastoestellen zonder waakvlam
- Leg de centrale verwarming en zeker de circulatiepomp stil vanaf mei

Plaatselijke verwarming

In badkamers en andere kleine vertrekken zijn vaak elektrische verwarmingstoestellen te vinden. In tegenstelling tot wat velen denken, betekent het verwarmen van een enkel vertrek in het huis via deze toestellen geen reductie van het energieverbruik. Meer nog: wat men bespaart op verwarmingskosten, betaalt men dubbel en dik op de elektriciteitsrekening. Gelukkig bestaat er nu ook een energiezuinig alternatief: de gesloten aardgasconvectoren met gestuwde afvoer.

Maar plaatselijke verwarming kan ook de oplossing bieden voor heel het huis of appartement. Tegenwoordig zijn er immers aardgasradiatoren met gesloten luchtaanvoer en rookgassenverwijdering. Deze zijn centraal regelbaar met programmeerbare thermostaat per radiator. Dit geeft een soepel systeem en een soepele werking. Bovendien heb je alzo niet te kampen met onnutige verliezen tijdens het verdelen van de warmte over je huis. Het rendement van deze toestellen kan dan ook snel oplopen tot 75 à 80%. Als de woning op zich goed geïsoleerd is en weinig energie vraagt zijn de toestellen zo klein dat je ze zonder problemen onder het raam kan plaatsen.

Deze aardgasconvectors worden intensief door de aardgasintercommunale gepromoot. Info vind je dan ook weer bij hen.

Jan Vanherk

WARMTEPOMPEN

Warmte uit de natuur

Een ander goed alternatief voor de klassieke verwarmingsinstallatie is de warmtepomp. Die maakt gebruik van warmte die in de lucht, het water of de grond opgeslagen zit. Het werkingsprincipe van een warmtepomp is hetzelfde als dat van een koelkast. Een motor pompt de warmte uit een

omgeving, zodanig dat deze afkoelt en geeft die warmte vervolgens op een hogere temperatuur af aan een andere omgeving. Bij een warmtepomp wordt de warmte niet uit een gesloten kast gehaald, maar uit de vrije natuur. De opgepompte warmte wordt dan in de woning verdeeld via een centraal verwarmingssysteem met radiatoren of convectoren, via vloerverwarming of via luchtkanalen. Alleen de motor verbruikt energie, de warmte zelf is gratis.

Wanneer het compressievermogen van de warmtepomp kleiner is dan 15 kVA, krijg je bovendien een financiële tegemoetkoming van de plaatselijke elektriciteitsverdelers. Deze tegemoetkoming is afhankelijk van het geïnstalleerde vermogen, maar bedraagt minstens 25.000 BEF en maximaal 56.895 BEF. Let wel, dit geldt alleen als de warmtepomp wordt gebruikt voor de verwarming van de woning, niet voor de koeling ervan.

Meer informatie:

Uw plaatselijke energieleverancier is het best geplaatst om je op weg te helpen. Heb je bouw- of verbouwplannen, loop zeker eens langs bij je elektriciteits- en aardgasleverancier.

Vireg, de Vlaamse Instelling voor het Rationeel Energiegebruik heeft een handige brochure op de markt over energiesparen thuis en in het bedrijf. De brochure legt haarfijn uit waarvoor u bij uw energieleverancier terecht kunt: *Energiebesparen bij u thuis en in uw bedrijf. Premies en acties van uw energieleverancier*. Vireg, Markiesstraat 1, 1000 Brussel, tel. 02/553.39.49, fax 02/553.39.17, e-mail: vireg@vireg.be.

Surf ook eens naar hun webstek. Deze is beslist de moeite waard en heeft bovendien interessante links naar andere instellingen en organisaties waarbij je terecht kan om meer te weten te komen over rationeel energiegebruik: <http://www.vireg.be>

Boek & Milieu

DE MILIEUBIBLIOTHEEK VAN BBL

De milieubibliotheek is open elke maandag en dinsdag, van 9u30-12u30 en van 14u-16u30.

We bieden je 19.000 boeken en 300 tijdschriften ter inzage aan, naast gratis brochures over menig milieuthema. Uitlezen kan niet, maar het is wel mogelijk fotocopie te maken. Schriftelijke en telefonische informatie-aanvragen en e-mails worden zo snel mogelijk beantwoord. Meer info via tel. 02/282.17.38, fax 02/230.53.89, e-mail milieu.bibliotheek@bblv.be

Het bibliotheekbestand is ook te raadplegen via <http://www.felnet.org> Nederlandse uitgaven kan je meestal bestellen bij MilieuBoek, tel 00/31/20/624.49.89

20

Geen pesticiden in het huishouden: ongevaarlijke oplossingen voor de bestrijding van ongedierte

Pesticides Action Network Belgium, 1999, 58 p., 70 BEF storten op rek.nr. 250-0296264-14, m.v.v. brochure 1.

Deze brochure is bestemd voor een breder publiek en bevat een overzicht van producten met pesticiden die in de handel te verkrijgen zijn tegen luizen, teken, vlooiën, mieren, vliegen, muggen en kakkerlakken (binnenshuis). Per soort "ongedierte" kan je dan terugvinden hoe je ze op een milieuvriendelijke wijze bestrijdt. Hier is voldoende aandacht besteed aan praktisch bruikbare raadgevingen.

Naar een duurzame biologische plantenveredeling : eindrapport: visie, keuzes, consequenties en stappen

E.T. Lammerts van Bueren e.a., Louis Bolck Instituut, Driebergen, 1999, 25 gulden overmaken op postgiro 3530591 m.v.v. code G23.

Onder druk van de opkomende gentechnologie en de reguliere veredeling is het hoog tijd dat de biologische sector duidelijk maakt wat voor een veredeling er bij de

sector past. De auteurs presenteren in dit rapport een consistente visie waarin gezegd wordt wat de sector niet wil maar ook hoe zij vanuit een ander plantgezondheidsconcept tot vernieuwing in de veredeling wil komen.

Environment in the European Union at the turn of the century : environmental assessment report n° 2

European Environment Agency, Kopenhagen, 1999, ISBN 92-9157-202-0, Bureau voor officiële publicaties van de EEG, boekhandel.

Tweede evaluatie van de status van het leefmilieu in de Europese gemeenschap. Met een overzicht van de economische ontwikkelingen, en de consumptie van grondstoffen. Per milieu-item wordt de stand van zaken gegeven in Europa op zijn geheel en voor de verschillende landen, toekomstige ontwikkelingen en interessante referenties. Tot slot een aanbeveling om de economische en ecologische ontwikkelingen te laten samengaan, voor de verschillende doelgroepen. Een aanrader.

Pesticiden in het huishouden: risico's voor de gezondheid

Pesticides Action Network Belgium, 1999, 82 p., 80 BEF storten op rek.nr. 250-0296264-14, m.v.v. brochure 2.

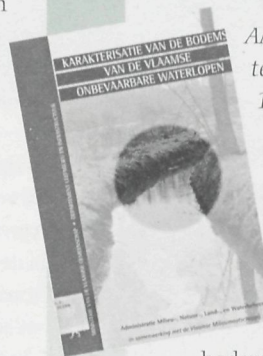
Gebaseerd op de Europese wetgeving worden de giftigheidsklassen van pesticiden voor mens, dier en milieu bekeken. De klemtoon in de brochure ligt op de mogelijke gevolgen van langdurige blootstelling aan lage dosissen pesticiden. Kankers, verstoring van het hormonaal stelsel en het immuunsysteem kunnen dan immers voorkomen. Speciaal hoofdstuk pesticiden en kankers bij kinderen. Enkele veel gebruikte pesticiden in het huishouden worden in detail toegelicht.

Waterbodems: beter voorkomen dan genezen

AMINAL, Afdeling Water, tel. 02/550.20.60, 1999, 40 p., gratis aan te vragen.

Een algemene brochure over het belang van de waterbodems. Met aandacht voor de te hoge sedimentaanvoer naar de waterloop, bv door erosie of riooloverstorten, de te slechte sedimentkwaliteit en het te hoog sedimenttransport in de waterloop, en welke duurzame maatregelen het beleid kan nemen.

Karakterisatie van de bodems van de Vlaamse onbevaarbare waterlopen

AMINAL, Afdeling Water, tel. 02/550.20.60, 1999, 56 p., 200 BEF.

Interessante brochure waarin voor het eerst een aanduiding gegeven wordt hoe het met de vervuiling van de waterbodems in Vlaanderen

gesteld is. De triade beoordeling bestaat erin dat zowel de chemische, ecotoxicologische als biologische beoordeling van de meetpunten samen bekeken wordt om een integraal oordeel over de waterbodem te treffen. Bevat een eerste aanzet naar saneringsprioriteit.

Dossier WTO en voedselzekerheid

Oxfam-Wereldwinkels, tel. 09/218.88.99, 1999, 16 p., 30 BEF.

Van 30 november tot 3 december 1999 komen de handelsministers van 134 landen bijeen voor de derde Ministeriële Conferentie van de WTO, de Wereldhandelsorganisatie. Oxfam wereldwinkels doet haar visie uit de doeken omtrent het Landbouwakkoord en de hiermee gepaarde gevolgen voor de voedselzekerheid.

Natuur voor de toekomst : 20 jaar Vogelrichtlijn van de Europese Unie, Vlaanderen als belangrijke schakel in het Europees netwerk van beschermde gebieden

AMINAL, Afdeling Natuur en Natuurreservaten vzw, tel. 02/245.43.00, 1999, 47 p., gratis aan te vragen.

De brochure bevat eerst een overzicht van de betreffende gebieden voor Vlaanderen. Dan een evaluatie van de Vogelrichtlijn voor Vlaanderen, waaruit blijkt dat de vogels niettegenstaande de Vogelrichtlijn nog altijd onvoldoende beschermd worden. Tot slot voorstellen tot een verbeterde invulling van de Vogelrichtlijn in het Vlaamse milieubeleid.

Oppervlaktewater met minder bestrijdingsmiddelen : een aanpak gericht op drinkwaterwinning

Centrum voor Landbouw en Milieu, Utrecht, 1999, 40 p., tel. 00/31/30/244.13.01; 17,50 gulden, ISBN 90-5634-097-2, rapport nr. 406-1999

In opdracht van de waterleidingbedrijven in Nederland, ging het CLM na of de drie milieucriteria waarop de toelating van bestrijdingsmiddelen nu gebaseerd zijn voldoende zijn om de norm in de toekomst niet te overschrijden. Ook werd nagegaan om op eenvoudige wijze het risico van bestrijdingsmiddelen voor drinkwaterwinning uit oppervlaktewater in een score weer te geven.

Minder bestrijdingsmiddelen de lucht in : maatregelen in praktijk en beleid

Centrum voor Landbouw en Milieu, Utrecht, 1999, 43 p., tel. 00/31/30/244.13.01; 20 gulden, ISBN 90-5634-103-0, rapport nr. 422-1999

In opdracht van de waterleidingbedrijven in Nederland en het RIZA onderzocht het CLM wat landbouwers kunnen doen om het risico van emissie naar de lucht te verminderen. Daarnaast werden ideeën voor

beleid onderzocht. Het gaat vooral om maatregelen bij het gebruik van pesticiden of beter nog de inzet van niet-chemische middelen. Als beleidsmaatregelen gaat het bijvoorbeeld om financiële prikkels, voorlichting en onderwijs.

Rechten van kinderen: een balans

BGJG, 1999 tel. 02/507.88.71, 87 p., themanummer "Gezinsbeleid in Vlaanderen", 150 BEF

Op 20 november is het Internationale Kinderrechtenverdrag aan zijn tiende verjaardag toe. In ons land werd het in 1992 van kracht. Sommige kinderrechten hebben een raakvlak met natuur, milieu en ruimtelijke ordening. Zo heeft elk kind recht op voldoende, kwaliteitsvolle leef- en speelruimte. In de praktijk blijkt echter dat beleidsmaatregelen zelden vertrekken van de nood van kinderen aan een veilige, aantrekkelijke fysieke omgeving.

OCMW: Openbaar Centrum voor Milieu en Werk?

Bram Claeys, Arbeid & Milieu vzw, 100 p., tel. 03/218.74.72.

Zinnvolle tewerkstelling scheppen en het leefmilieu verbeteren kunnen perfect hand in hand gaan. Dit boek wil een praktische handleiding zijn voor het opstarten van een project in de milieusector. Sinds de recente vernieuwingen in de wetgeving hebben OCMW's immers heel wat meer mogelijkheden om hun cliënten te werk te stellen. In het eerste hoofdstuk komen acht praktijkvoorbeelden aan bod.

Naar maatwerk in de toelating van bestrijdingsmiddelen

Centrum voor Landbouw en Milieu, Utrecht, 1999, 35 p., tel. 00/31/30/244.13.01; 15 gulden, ISBN 90-5634-096-4, rapport nr. 403-1999

Het CLM wil het dilemma tussen een bestrijdingsmiddelenpakket dat voldoet voor landbouw én voor milieu onderzoeken. Ruim 400 werkzame stoffen zijn in Nederland toegelaten. Een deel van die middelen voldoet niet voor het leefmilieu en ook uit economische overwegingen zullen bepaalde middelen niet meer toegelaten worden. Een oplossing van dit dilemma is de uitwerking van een uitgebalanceerd middelenpakket dat voldoende breed is voor gewasbescherming in de landbouw maar waarvan de toepassing geen onaanvaardbaar risico voor het milieu oplevert.

De vormgeving van de publieke ruimte: krachtlijnen voor een nieuwe aanpak

Vlaamse Stichting Verkeerskunde, Permanente vorming, 1999, tel. 015/44.07.11, 68 p.

Nu het stedelijk beleid binnen het Structuurplan Vlaanderen belangrijker wordt, wil deze brochure meer aandacht voor kwaliteit. Tal van stads- en dorpscentra worden heringericht, voornamelijk om de verkeersleefbaarheid te verhogen. De belangrijkste reden waarom het met de herinrichting van de publieke ruimte wel eens mis loopt is door een onderschatting van de complexiteit en/of een gebrek aan communicatie. Kwaliteitsverhoging hoeft ook niet meer te kosten. Met tal van voorbeelden hoe de samenhang gerealiseerd kan worden.

Martine Langen

Nieuwe Belgisch-Nederlandse koehandel dient zich aan

De Vlaamse en Belgische overheden oefenen flink wat druk uit op Nederland om zo een snel besluit te forceren over de verdere verdieping van de Westerschelde. Dit stelden dertig natuur- en milieuorganisaties uit Nederland en Vlaanderen vast op hun bijeenkomst op 18 september ll., die in het kader van hun 'Verdrag van Saeftinge' werd gehouden in Zeeuws-Vlaanderen.

BBL constateert dat de Belgische overheden bij Nederland aandringen op een snelle besluitvorming inzake de verdere verdieping van de Westerschelde. Zowel tijdens bilateraal Vlaams-Nederlands overleg als tijdens het recente bezoek van premier Verhofstadt aan minister-president Kok werd al over de verdieping van de Westerschelde gesproken. Bart Martens (BBL): "De Vlaamse en Nederlandse natuur- en milieuorganisaties vrezen dat de verdieping wederom een onderdeel dreigt te worden van een deal tussen Nederland en Vlaanderen. De natuurwaarden van de Westerschelde worden zo eens te meer de dupe van een koehandel tussen de twee staten, waarbij uiteenlopende dossiers aan elkaar worden gekoppeld."

"Nederland en België hebben een slechte reputatie als het gaat om het koppelen van dossiers. Zo werd de vorige verdieping van de Westerschelde als Vlaamse wens geruild tegen een tracé van de HSL tussen Antwerpen en Roosendaal als Nederlandse wens. Dit zonder dat de noodzakelijke zorgvuldigheid in acht werd genomen inzake de grote natuurwaarden van de Westerschelde. De verdieping moest er kost wat kost komen, het natuurbelang was daar aan ondergeschikt en de natuurcompensatie werd een fiasco,"

zegt Thijs Kramer van de Zeeuwse Milieudefensie. Ook de Tweede Kamer in Nederland vond dit een ongewenste gang van zaken. Met de bevoegde Nederlandse minister werd afgesproken dat er alleen over een verdere verdieping kon worden gesproken nadat een grensoverschrijdende langetermijnvisie voor het estuarium is afgerond. Daarbij worden de verschillende aspecten, zoals ecologie, vaarwegbeheer en veiligheid met elkaar in verband gebracht.

"Nu opnieuw een snelle koehandel rond de volgende verdiepfase van de Westerschelde nastreven, getuigt dan ook van weinig respect voor de grensoverschrijdende langetermijnvisie voor het estuarium waarrond Vlaanderen en Nederland ondertussen tot afspraken kwamen. BBL dringt er samen met de andere natuur- en milieuorganisaties bij de twee overheden op aan deze afspraken te respecteren. Ze vragen dat eerst de langetermijnvisie wordt afgerond en aan de hand van de opgezette monitoring de effecten van de huidige verdiepingswerken worden geëvalueerd. Tevens moeten de kosten van de verdiepingswerken aan de daarvan profiterende gebruikers worden doorgerekend. Enkel zo kan men komen tot een eerlijke concurrentie tussen havens," beweert Bart Martens.

Danny Jacobs

Week van Vervoering over bereikbaarheid per openbaar vervoer

Naar aanleiding van de Week van Vervoering stelde de Bond van Trein-, Tram- en Busgebruikers vzw (BTTB) haar onderzoek naar het aanbod van De Lijn voor. De bereikbaarheid met het openbaar vervoer wordt in de eerste plaats bepaald door de mate waarin een individu toegang heeft tot het openbaar vervoer. Het onderzoek toont aan dat niet iedereen in dezelfde mate beschikt over een bus of tram van De Lijn. De resultaten van het onderzoek zijn zelfs verontrustend. Op zaterdag worden 245 van de 1.144 Vlaamse en Brusselse deelgemeenten niet bediend door De Lijn. Ongeveer de helft van de deelgemeenten beschikt slechts over een beperkt aanbod - beperkt aantal ritten en/of een beperkte bedieningsinterval -. Slechts 336 resterende deelgemeenten, of 29,4 procent, halen de norm op zaterdag.

"Opvallend is vooral dat de deelgemeenten die gelegen zijn aan de rand van de provincies slechter worden bediend dan deze in de kern van de Vlaamse provincies. De provinciegrenzen vormen tevens de grenzen van de entiteiten van De Lijn. Dit doet vermoeden dat de entiteiten van De Lijn weinig inspanningen leveren om de randgemeenten van hun bedieningsgebied op een voldoende manier van openbaar vervoer te voorzien," stelt Bram Dousselaere van de BTTB.

Op zondag ligt het aantal deelgemeenten die niet bediend worden door De Lijn nog hoger. Op zondag worden 508 deelgemeenten, of 44 procent, niet bediend door De Lijn. Omgerekend betekent dit dat 1.163.307 inwoners geen onmiddellijke toegang hebben tot het openbaar vervoernetwerk van De Lijn.

Het aantal deelgemeenten met een voldoende beschikbaarheid ligt op zondag hoger dan op zaterdag, gezien er een meer soepele norm werd gehanteerd. Toch halen 22 procent van de deelgemeenten zelfs deze norm niet. Er zijn duidelijke verschillen tussen de provincies onderling. In West-Vlaanderen voldoen op zaterdag slechts 15 procent van de deelgemeenten aan de norm. Daarentegen beschikken in Antwerpen op dezelfde dag 55 procent van de deelgemeenten over een voldoende aanbod van De Lijn.

Bram Dousselaere: "Op zondag zijn de cijfers nog meer verontrustend. Zo is er maar liefst in 61 procent van de Limburgse deelgemeenten geen bus van De Lijn te bespeuren. Gezien het spoornetwerk in deze provincie ook al ondermaats is, is de provincie Limburg op zondag volledig aangewezen op de auto. Ook op zondag doet De Lijn Antwerpen het relatief goed: 61 procent

van de deelgemeenten halen de norm. Wat wij met dit onderzoek uitwijzen, is dat het weekendaanbod van De Lijn, zeker op zondag, een kritische ondergrens heeft bereikt, zo niet overschreden. Een verdere inkrimping van het weekendaanbod is bijgevolg onaanvaardbaar."

"Er is integendeel dringend nood aan een inhaalbeweging. Zowel de beschikbaarheid van het aanbod als de kwaliteit van het openbaarvervoeraanbod moet terug op een redelijk niveau getild worden. Zoniet zal het openbaar vervoer nooit een volwaardig alternatief vormen voor het steeds toenemend autoverkeer. De BTTB hoopt dan ook dat de Vlaamse regering vrij vlug werk maakt van het decreet op de basismobiliteit. Bovendien moeten de nodige financiële middelen ter beschikking worden gesteld om deze doelstellingen te kunnen waarmaken. Naast de toegankelijkheidsnormen, die in het ontwerpdecreet basismobiliteit gevat zitten, moeten ook kwaliteitsnormen opgesteld worden," besluit Dousselaere.

Danny Jacobs

Een nieuw bos- en natuurbeleid?

Vlaams minister van Leefmilieu Vera Dua kondigde het in september reeds aan. Zij zou pleiten voor een verhoging van het investeringsbudget voor de aankoop en aanleg van (stads)bossen met 1 miljard BEF per jaar. Op zich natuurlijk een waardevol initiatief. Bij het nalezen van de ontwerp-begroting blijkt echter dat op de begrotingspost voor investeringen in Bos, Groen en Natuur ongeveer een toename van 400 miljoen BEF (op dit moment beschikken we nog niet over de definitieve cijfers) voorzien is ten opzichte van het budget van vorig jaar (786 miljoen BEF). Niet genoeg om de ambitieuze doelstellingen uit het regeerakkoord waar te maken.

24

Met deze begrotingspost moeten echter niet alleen de nieuwe bossen, maar ook de versnelde aankoop van natuurgebieden, duingebieden, parkgebieden en openbare groenzones van het Vlaams gewest betaald worden. Ook investeringen als afrasteringen voor begrazing, educatieve voorzieningen in de bestaande openbare bossen, parken en natuurreservaten moeten met hetzelfde budget betaald worden. Het gevaar is dan ook reëel dat er weliswaar meer middelen komen voor nieuwe bossen, maar dat dit ten koste gaat van de verhoging van de (beperkte) bestaande middelen voor natuurreservaten en openbaar groen.

Het regeerakkoord was nochtans duidelijk: "Op het vlak van de verwerving van bos-, duinen- en natuurgebieden wordt een aanzienlijke inhaalbeweging doorgevoerd. De verwerving van 15.000 ha bos-, duin-, en natuurgebied (3.000 ha per jaar) in deze legislatuur is noodzakelijk. Aan de federale regering zal worden gevraagd een bijkomende opzegmogelijkheid van de pachtovereenkomst in te schrijven voor de aanleg van bossen."

Verenigingen efficiënter dan de overheid

De Vlaamse overheid koopt haar bossen aan gemiddeld 51,5 BEF/m². Dat betekent dat de budgetverhoging slechts een extra aankoop van 777 ha of een totale aankoop van 2.303 ha toelaat, ruim onder de doelstelling van het regeerakkoord. In de praktijk zal dat veel minder zijn omdat met hetzelfde budget ook de eenmalige inrichtingskosten en voor braakliggende terreinen de aanplantingen moeten betaald worden. Bovendien blijkt uit het Natuurrapport 1999 dat slechts een beperkt deel van de begrotingsbudgetten effectief aangewend wordt, ondermeer door de loodzware aankoopprocedures. Zo werd in 1998 slechts 565 miljoen van de voorziene 944 miljoen (of 60 procent) effectief gebruikt. Opvallend is daarbij dat de erkende terreinbeherende natuurverenigingen veel kostenefficiënter werken dan de overheid.

De gemiddelde aankoopprijs van natuur- en bosgebieden door verenigingen bedraagt in 1999 41,2 BEF/m² (inclusief registratiekosten die het Vlaams gewest niet hoeft te betalen). Gemiddeld worden die aankopen voortaan met 80 procent gesubsidieerd. Dat betekent dat een budgetverhoging van 400 miljoen voor de aankoopsubsidie zou leiden tot een extra aankoop van 1.214 ha, dus 437 ha meer dan die van de overheid zelf. Bovendien zorgt de participatie van terreinbeherende natuurverenigingen ook voor een kortere afstand tussen beleid en burger. De restfinanciering (gemiddeld 20 procent) voor de

aankopen van terreinbeherende natuurverenigingen is immers afkomstig van de inzet en de actieve betrokkenheid van leden en sympathisanten. In de begroting wordt het budget voor de aankoopsubsidies tegen elke logica maar met zo'n 100 miljoen verhoogd (dit is hetzelfde als vorige jaar vanuit het milieubeleidsplan al extra voorzien werd).

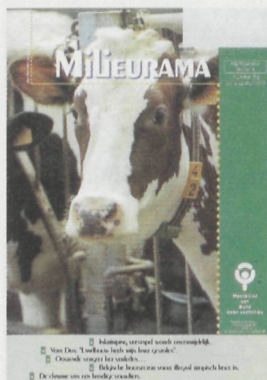
Uiteraard moeten niet alle bossen en natuurgebieden door erkende terreinbeherende verenigingen aangekocht worden. De Vlaamse overheid heeft hier ook een taak te vervullen. Vooral voor de aankoop van gebieden waar de nieuwe stadsbossen dienen aangeplant te worden kan die overheid een belangrijke rol spelen omdat in de onmiddellijke omgeving van de steden gronden altijd duurder zijn. Bovendien dienen die nieuwe stadsbossen multi-functioneel te zijn zodat naast het behoud (en de ontwikkeling) van de natuurwaarden ook recreatie en, in mindere mate, houtproductie er belangrijk kunnen worden. De natuurverenigingen lenen zich beter voor de realisatie van echte natuurreservaten (die weliswaar ontsloten moeten worden, rekening houdend met hun kwetsbaarheid), maar moeten daarvoor voldoende ondersteund worden door Vlaanderen.

Groenere gewestplannen

Naast het voorzien van financiële middelen dienen ook de ruimtebalans uit het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen en het decreet op het natuurbehoud gerealiseerd te worden. Daarin is voorzien dat voor 2003 10.000 ha extra bosgebied en 38.000 ha extra natuurgebied en natuurreservaat bestemd moet worden in heel Vlaanderen. Tot nog toe werden 9 van de 25 gewestplannen hiervoor in herziening gesteld. In totaal werd slechts 5.500 ha extra bos- of natuurgebied bestemd. Voor een aantal gewestplanherzieningen loopt momenteel het openbaar onderzoek en is het bijgevolg nog niet zeker dat de groene wijzigingen definitief zijn. Dat betekent dat er nog steeds minimaal 42.500 ha groene bestemmingen moeten bijkomen in iets meer dan 2 jaar of gemiddeld 21.250 ha per jaar. Een zware opdracht voor Vlaams minister van Ruimtelijke Ordening, Dirk Van Mechelen.

Bond Beter Leefmilieu doet een beroep op de hele Vlaamse regering om enerzijds meer budgetten te voorzien, vooral voor de aankopen door terreinbeherende natuurverenigingen en anderzijds om snel werk te maken van de noodzakelijke groene gewestplanwijzigingen om haar doelstellingen inzake verwerving van bos-, duin-, en natuurgebieden te realiseren.

Johan Vandewalle

Milieurama graaft dieper en breder

We kunnen er niet om heen. De beloftevolle aankondiging van een nieuw tijdperk weerklinkt reeds maanden in alle media, op elke hoek van de straat, in elke vereniging. Dat het nieuwe millenium nieuwe kansen biedt, valt niet te weerleggen. Een milieubeweging in beweging dient dan ook deze kansen aan te grijpen.

Ook Milieurama, het maandblad van Bond Beter Leefmilieu, ondergaat binnen enkele maanden een gedaanteverwisseling. Enkele decennia geleden was het blad een belangrijke spreekbuis van de milieukoepel: vierwekelijks inspelen op de milieuactualiteit was toen een absolute must. Tijden veranderen echter. BBL groeide uit tot een milieuduizendpoot die ook steeds meer communicatiekanalen ging aanspreken: via onze campagnemagazines bereiken we momenteel vele honderdduizenden mensen, via de media slagen we erin om kort op de bal van de milieuactualiteit te spelen.

Betekent dit alles dat BBL zijn tijdschrift Milieurama overboord wil gooien? Niets is minder waar! BBL wil zijn blad doen uitgroeien tot het referentiemagazine

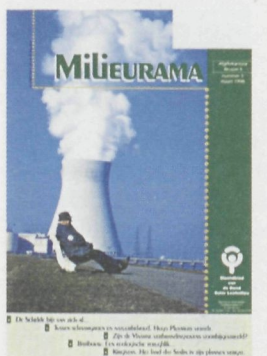
inzake leefmilieu in Vlaanderen. En dit vanuit de vaststelling dat Vlaanderen niet beschikt over een leefmilieutijdschrift dat een brede lezersgroep wil aanspreken. Dit betekent wel een uitdaging voor de redactie van Milieurama ...

Daarom maakt Milieurama in de huidige vorm plaats voor een nieuw concept: vanaf januari 2000 brengen we je het laatste nieuws omtrent leefmilieu tweemaandelijks. Wat we inboeten op periodiciteit hopen we alvast ruimschoots te compenseren op het vlak van kwaliteit. Om de twee maanden, dat wil zeggen meer plaats voor achtergronden bij dossiers, een nog betere aanpak van milieuthema's dan nu al het geval is, meer ruimte voor diepte ...

Uiteraard blijft Milieurama de leefmilieuproblematiek op de voet volgen. Als enige periodiek die volledig gewijd is aan het milieuthema in Vlaanderen, brengen we je al wat je wil weten. Milieurama, als periodiek van BBL, zal met uw steun ook in de toekomst op de bres staan voor een beter leefmilieu. Ons engagement van het verleden is ons engagement van de toekomst.

Davy Polle Paulus - eindredacteur Milieurama

Danny Jacobs - stafmedewerker communicatie

In blijde verwachting ...

De nieuwe webstek van BBL

Communicatie en informatie. Twee begrippen die de laatste jaren ontzettend veel aan belang gewonnen hebben. Er staat geen rem meer op de communicatiemogelijkheden. Een organisatie van algemeen belang zoals BBL moet zich dan ook mengen in die maalstroom van informatie-uitwisseling, wil zij niet opgaan in het decor.

Daarom - maar daarom niet alleen - gonst het algemeen secretariaat van de bedrijvigheid in voorbereiding van de nieuwe BBL-website. In toekomst zullen we trachten je nog sneller op de hoogte te brengen van de nieuwste ontwikkelingen op leefmilieugebied. Daarnaast stelt BBL zich als organisatie ook open voor iedere geïnteresseerde: een compleet overzicht van BBL als organisatie leidt je door de wandelgangen van de Vlaamse milieukoepel. Maar je vindt ook de BBL-campagnes, persberichten, ledenorganisaties, ... online terug. Kortom: te veel om op te noemen.

We nodigen je dan ook graag uit eens een kijkje te komen nemen vanaf 01 november 1999 op ons nieuwe elektronische adres. Omdat milieu je wel iets zegt ...

over BBL
BBL leden
campagnes
persberichten
informatie
Milieurama
bibliotheek
link
contact

Bond Beter Leefmilieu
v l a a n d e r e n v z w

Milieu zegt je wel iets?

[summary]

Dan kan je op deze site kennis maken met de activiteiten en standpunten van Bond Beter Leefmilieu (BBL). BBL is de koepel van de Vlaamse natuur- en milieugebonden. Op deze site vind je heel wat actuele milieuinformatie, achtergrond van grote en minder grote natuur- en milieugebonden, een kennismaking met de BBL-plek, een lijst van BBL-activiteiten en de mogelijkheid om via deze site een gratis proefnummer van ons magazine Milieurama toegevoegd te krijgen. Niet langer getuind. Kies gaarne één van de mogelijkheden uit ons uitgebreide menu. Succes!

<http://www.bondbeterleefmilieu.be>

Eerste 21 logo's voor Groene Scholen

Enkele weken geleden ontvingen twintig secundaire scholen en een hogeschool het logo Groene School tijdens een plechtigheid in het Natuur- en Milieueducatief centrum van de Vlaamse Gemeenschap 'De Helix' te Geraardsbergen. Het Groene School-logo wordt toegekend omwille van geleverde inspanningen op het vlak van milieuzorg.

Het initiatief voor het project werd reeds in 1993 genomen. In een eerste fase kreeg het VUB-departement Menselijke Ecologie, onder leiding van professor Luc Hens, een studieopdracht om het projectmateriaal te ontwikkelen en uit te testen in een aantal pilootscholen. Sinds september '97 wordt het projectmateriaal verspreid door de cel Natuur- en Milieueducatie en Informatie van de leefmilieuadministratie Aminor, die ook de scholen individueel begeleidt bij de invoering van het milieuzorgsysteem. Tot nu toe onderschreven zowat 250 Vlaamse scholen de milieubeleidsverklaring.

Het project Groene School wil echter meer

bereiken dan het invoeren van een milieuzorgsysteem in de school. Het is belangrijk dat leerlingen reeds op jonge leeftijd in contact komen met een aantal alternatieven voor een vaak milieuvriendelijk gedrag in hun directe omgeving. Verder heeft het onderwijs de belangrijke opdracht om aan jonge mensen de zorg voor het eigen milieu mee te geven.

Bovendien leent een duurzaam

educatief project als Groene School zich uitstekend tot een verfrissing van de manier van werken op school. Leerlingen en leerkrachten worden uitgenodigd om op een andere, meer open manier met elkaar van gedachten te wisselen, plannen te maken, informatie te verzamelen, problemen te voorzien, strategieën uit te stippelen om weerstanden te overwinnen en niet in het minst zichzelf te evalueren. Een Groene School is op die manier bezig aan een modern opvoedingsproject: de vorming van jonge bewuste en democratische burgers, via de invalshoek van een milieuproject.

i Meer info over het project en de geplande trefdagen in het najaar kan je verkrijgen bij AMINABEL, project Groene School, Graaf de Ferrarisgebouw, E. Jacquemainlaan 156 bus 8, 1000 Brussel, fax 02/550.20.05.

Meldpunt 'Recht op Actie'

In april 1999 lanceerden de Liga voor Mensenrechten en Netwerk Vlaanderen het meldpunt 'Recht op Actie'. Dit meldpunt staat ter beschikking van mensen en groepen die bezig zijn met sociale actie en hierbij geconfronteerd worden met vervolgingen en intimidatie, zowel politiek als gerechtelijk. Dat een individu meer is dan een verzameling private belangen en kan opkomen voor een algemeen belang, wordt moeilijk aanvaard. Door het algemeen belang als het monopolie van de overheid te beschouwen, ontkent men

echter het bestaansrecht van sociale bewegingen. Sociale bewegingen die toch mee vorm willen geven aan een algemeen belang moeten hiervoor de ruimte bevechten en hun recht op sociale actie opeisen. Het vrijwaren van het recht op actie is van cruciaal belang voor al wie met maatschappelijke veranderingen bezig is. Doch voor geen enkele organisatie vormt dit het hart van haar doelstellingen. Om deze leemte op te vangen, werd een platform opgericht tegen de criminalisering van sociale actie. Een 30-tal organisaties, waaronder Bond Beter Leefmilieu, onderschreven reeds de doelstellingen van dit platform.

Wanneer een groep te maken krijgt met repressie vanwege gerecht, politie, schadeclaims ... kan ze dit aan het meldpunt kenbaar maken. Hier wordt bekeken of een

publieke reactie gewenst is. Als dit het geval is, wordt vanuit het meldpunt naar de pers gestapt. Op deze wijze wordt vanuit een geheel van sociale organisaties een ongeoorloofde beperking van hun recht op actie 'aangeklaagd', waardoor de klacht aan gewicht en geloofwaardigheid wint.

Op basis van de binnengelopen klachten wordt tenslotte een jaarrapport opgesteld, waarin de tendensen op het vlak van repressie worden weergegeven. Opdat dit rapport een objectief en relevant beeld kan geven, is het belangrijk dat klachten bij het meldpunt terecht komen en niet louter gedragen worden in eigen kring. Enkel op basis van voldoende gegevens kan dit rapport een barometer voor het welzijn van ons democratisch bestel zijn.

i Meldpunt Recht op Actie, Van Stopenberghestraat 2, 9000 Gent, tel. 09/223.07.38, fax 09/223.08.48, e-mail: liga.mensenrechten@ping.be, financieel steunen kan op rekeningnummer 001-3297442-03

De juiste prijs voor vrachtvervoer

Meer dan 470 nationale en internationale organisaties, waaronder Bond Beter Leefmilieu, ondertekenden een petitie met de eis om een kilometerheffing voor het vrachtvervoer in te voeren. De petitie is gericht aan het Europese Parlement en werd ondertussen overhandigd aan vice-voorzitter Gerhard Schmid en de Europese ministers van Transport. Reeds jaren loopt er binnen de EU een debat rond de invoering van een infrastructuurheffing door middel van het Eurovignet. Ondertussen werden er echter nieuwere en efficiëntere inningsinstrumenten ontwikkeld, die ook opgenomen werden in de aanbevelingen van het witboek "Correcte vergoedingen voor infrastructuurgebruik". Een van de aangehaalde instrumenten is de kilometerheffing voor het zware vrachtvervoer. Met de ingediende petitie willen de ondertekenaars dan ook aandringen bij de Europese Commissie om een richtlijn uit te vaardigen die niet alleen het Eurovignet als dusdanig vervangt, maar eveneens de milieu- en andere externe kosten van het vrachtverkeer in zich draagt. Teneinde de meest kwetsbare gebieden te beschermen, kan men hogere heffingen in die regio's opleggen. Vervolgens moet de kilometertaks graadueel toenemen, parallel met de modernisering van onder meer spoor- en waterwegen, zodat de transportkosten stijgen voor firma's die niet kiezen voor de meest milieuvriendelijke transportmogelijkheden voorhanden.

Een eerste blik op het leefmilieu in de Balkan na de oorlog

Kosovo en Joegoslavië werden dit voorjaar gedurende 78 dagen bestookt met een bommentapijt. De Navo voerde maar liefst 17.000 militaire vliegoperaties boven de Balkangebieden uit. Behalve de humanitaire en politieke crisis die de oorlog teweeg bracht, werd aan het leefmilieu in Joegoslavië en haar Balkanburen felle klappen uitgedeeld.

Nauwelijks enkele dagen na het uitbreken van de Navo-raids op Kosovo ontvingen we bij Bond Beter Leefmilieu tal van e-mailtjes verzonden door – vooral – Servische milieuorganisaties. Het waarheidsgehalte van deze onheilspellende berichten kon onmogelijk worden nagegaan. Vooral ook omdat de officiële persvoorlichting van de Navo aanvankelijk geen gewag maakte van enige schade aan het leefmilieu. Van onafhankelijke berichtgeving over de milieusituatie ter plekke was er al helemaal geen sprake tijdens de eerste oorlogsweken. Pas na enkele weken communiceerden de diensten van de Verenigde Naties hierover.

Amper twee maanden na het beëindigen van de vijandelijkheden publiceerde het Regional Environmental Center for Central and Eastern Europa (REC) een eerste voorlopig rapport over de effecten van de oorlog op het leefmilieu. Robert Atkinson coördineerde het geheel vanuit DG XI van de Europese Commissie. Ondanks de hevige bombardementen en de onschatbare schade die werd toegebracht, concludeert het rapport dat er weinig acute effecten op korte termijn werden vastgesteld. Wel zijn er voldoende aanwijzingen die de milieuschade op (middel)lange termijn staven. We geven u een beknopt overzicht van de voornaamste bevindingen uit het rapport.

Bommen, bommen en nog eens bommen

Hoogtechnologische oorlog voert de zogenaamde precisiebombardementen van militaire doelwitten hoog in het vaandel. "Daar het Servische leger zich grotendeels verspreid over het Kosovaarse grondgebied had verschanst, bleef het daar echter niet bij," verklaart professor Michel Chossudovsky van de Universiteit van Ottawa in het rapport. Aangezien zichtbare militaire doelwitten uitbleven ging men al snel over tot het vernietigen van burgerlijke en industriële infrastructuur. Communicatie-infrastructuur nabij woonwijken, fabrieken,

olieraffinaderijen, opslagplaatsen... werden met zware projectielen bestookt. Vooral de vernietiging van het industriële complex nabij de stad Pancevo bracht heel wat beroering teweeg op 18 april. De kunstmestfabriek, olieraffinaderij en petrochemische vestigingen werden onder een bommentapijt bedolven. Niet enkel werd zo het economisch hart van Joegoslavië getroffen. De Londense Times berichtte dat na de aanval de luchtkwaliteit van een meer dan bedenkelijke kwaliteit was en dat meerdere toxische stoffen, sommigen tot 7.000 keer de limietwaarden, vrijkwamen. Volgens voormalig Sovjetpresident en huidig voorzitter van het Internationale Groene Kruis Michael Gorbatsjov "moeten aanvallen tegen bepaalde industrietakken en infrastructuren – zoals bijvoorbeeld chemische en petrochemische fabrieken – uit de oorlogsvoering geweerd worden". Een uitspraak die werd bevestigd door de Verenigde Naties op 29 juni. Volgens de VN "was het bombarderen van Pancevo, een industrieel complex op nauwelijks vijftien kilometer van de Servische hoofdstad Belgrado, een ernstig risico voor mens en milieu."

Water

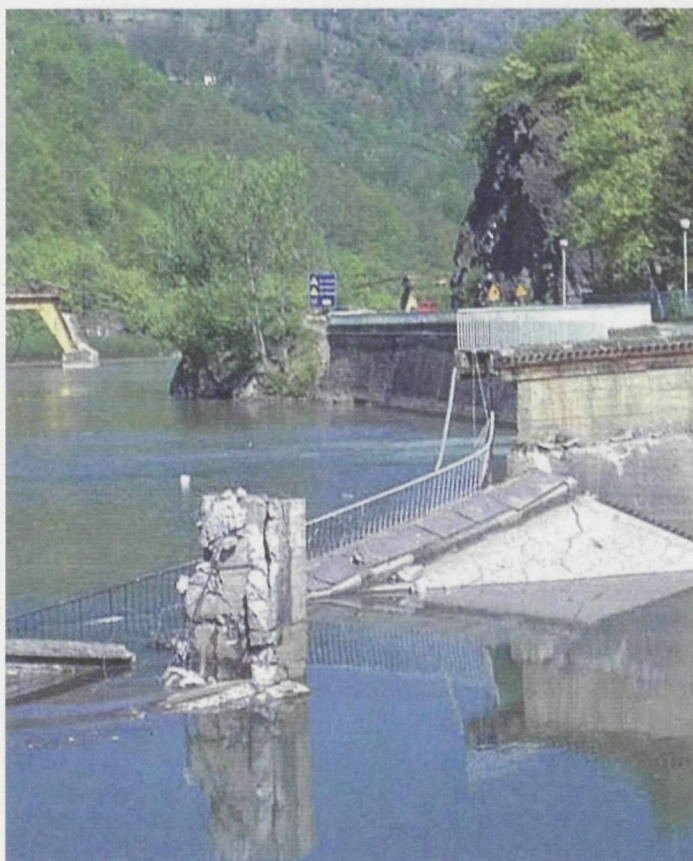
Dat heel wat verontreiniging ook in de waterkringloop terecht kwam, hoeft dan ook geen verbazing op te wekken. Onafhankelijk journalist Milenko Vasovic berichtte op 30 juni dat een regenbui die het noorden van Belgrado verfriste, een heuse toxische nevel met vinylchloride monomeren over de stad deed neervallen. Bovendien stroomden ontelbare tonnen olie(derivaten) en andere schadelijke chemische stoffen in de Donau, nadat installaties nabij de rivier werden geraakt. Na een aanval op een transformatiestation in Belgrado kwamen naar schatting 150 ton pyraleen, een van de vele PCB's (herinnert u zich nog de kippencrisis in ons land?), in het waterkanalennetwerk van de hoofdstad terecht. Het giftige goedje werd uiteindelijk opgemeten in de Rakovica en Topcider, beiden zijrivieren van de Sava. Een 'alle hens aan dek' actie van de Joegoslavische autoriteiten om de PCB's op te vangen, had maar matig succes.

Infrastructuur

Een ander beproefd middel van de Navo was het inzetten van grafietbommen. Deze veroorzaken kortsluitingen in de stroomvoorziening van leefgemeenschappen en industriële complexen. Het gevolg van dit alles is dat een aanzienlijk deel van de bevolking grote delen van de dag of vrijwel permanent zonder elektriciteit viel. Problemen die nog toenamen naarmate ook transformatiestations en hoogspanningslijnen 'vakkundig' werden uitgeschakeld. Het herstel van dit elektriciteitsnetwerk zal vele maanden tot jaren in beslag nemen. Inmiddels nadert de winter met rasse schreden en treden er verwarmingsproblemen op bij huishoudens. Zo zoekt de bevolking in rurale

27

Joegoslavië, Europese schatkamer inzake biodiversiteit

De Federale Republiek Joegoslavië bedekt een grondgebied van 102.173 vierkante kilometer. De republiek kan uitpakken met een rijkdom aan diverse landschappen met hoge biologische diversiteit. Joegoslavië beslaat amper 2,1 procent van de Europese landmassa. Desalniettemin treffen we er vijf van de twaalf landbiotopen op wereldniveau aan. Er zijn ruim 1.800 waardevolle natuurgebieden of -reservaten. Dit betekent dat 400.000 ha of 4 procent van het grondgebied een beschermde status kent. Het grondgebied van Joegoslavië en de berggebieden van Bulgarije vormen samen een heuse 'biodiversiteitscentrum', één van de zes in Europa en 153 op wereldvlak. Joegoslavië telt ruim 39 procent van het plantenleven in Europa, 51 van de Europese vissoorten, 74 van de vogelsoorten in Europa en 68 procent van de zoogdieren van ons werelddeel.

gebieden zijn toevlucht in ongecontroleerde boomkappingen om zich van brandhout te voorzien.

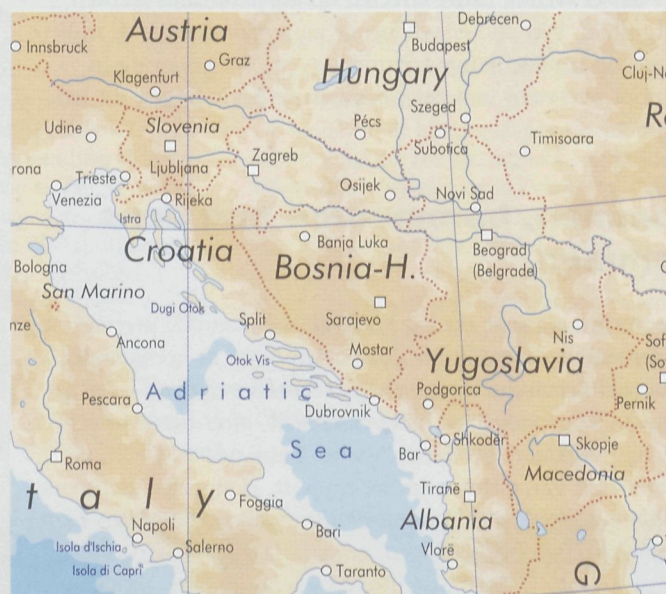
Verarmd uranium

Het gebruik van verarmd uranium in springstoffen deed heel wat controverses ontstaan. Nato-bronnen bevestigden al spoedig het gebruik ervan. A-10 vliegtuigen waren uitgerust met 30 mm anti-tank projectielen, die elk 275 gr verrijkt uranium bevatten. Deze stof is radioactief, en word bij inslag omgezet in een mobiele aerosol. En, naast de alfaradiatie die het vrijgeeft, is uranium bovendien ook een chemisch toxische stof. Volgens atoomwetenschapper Rosalie Bertell is "het militair gebruik van verarmd uranium nog gevaarlijker dan landmijnen. Landmijnen kan men immers opsporen en onschadelijk maken. Verarmd uranium daarentegen is duizenden jaren na de vijandelijkheden nog meetbaar aanwezig. Vooral landbouwgronden en -gewassen worden besmet met radioactief materiaal. Besmette schrapnels van springtuigen worden bovendien opgepikt door kinderhanden. Het aerosol uit de explosieven kan zich tot slot over een afstand van 50 tot 60 kilometer verspreiden. Dergelijke vorm van chemische en radiologische oorlogsvoering is een regelrechte aanslag op de mensenrechten".

Effecten op de buurlanden

De Balkanregio bestaat uit tal van mini-staatjes. Buurlanden die in het geval van een oorlogssituatie mee de gevolgen te verwerken krijgen. Albanië dook als eerste slachtofferland in de media op. Op 21 mei '99 telden onafhankelijke waarnemers 465.824 Kosovaarse vluchtelingen, verspreid over 306 kampen en opvangcentra allerhande. Acute gezondheidsproblemen, de tijdelijke uitgebruikname van vruchtbare landbouwgronden voor kampinfrastructuur, sluikstorten en afvalwaterproblemen waren bekommernissen voor zowel de Albanese bevolking als voor de hulpverlenende instanties. Enkel al voor het kamp in de stad Dürres werd 100 ha landbouwgrond met kiezel en beton bedekt. Ook werden er tenten opgeslagen aan kwetsbare rivieroeveren.

De overheid van Macedonië stelde een ander opvallend verschijnsel vast. Naast de dagelijkse rijen vluchtelingen, zochten

ook heel wat Kosovaarse wolven en beren een veilig onderkomen bij de oostelijk gelegen buurrepubliek. Roemenië en Bulgarije keken met lede ogen toe op de giftige substanties die na de bombardementen in Joegoslavië in de Donau terecht kwamen of er veiligheidshalve in werden geloosd. Toxische stoffen als vinylchloride monomeren, chloor en fosfenen stroomden via de Donau in de Zwarte Zee. Bulgarije, dat beschikt over een goed ontwikkeld meetnetwerk, kon deze verontreiniging met harde data staven. Verontreiniging die overigens met het blote oog kan worden vastgesteld. Zo verkleurde de Joegoslavisch-Bulgaarse grensrivier de Timok op 27 juni van grijs, maar pekzwart: dit nadat de stroomopwaarts gelegen kopermijn van Bor werd gebombardeerd door de Navo.

Effecten op de milieubeweging

"Ook de milieubeweging in de betrokken Balkanlanden deelde in de klappen. In de regio zagen in de loop van de jaren '90 tal van nieuwe milieuverenigingen het daglicht. Een proces dat afgelopen voorjaar volgens het REC werd omgebogen. Heel wat verenigingen stopten hun werking", weet REC-directeur Jernej Stritih. Nochtans is er volgens het REC voor NGO's een belangrijke rol weggelegd in de fase van de heropbouw die momenteel is aangebroken. Vooral omdat het herstel van de milieuschade niet prioritair wordt geacht in de nauwelijks te overziene financiële uitgavenstroom. Jernej Stritih: "Van de Navo-landen wordt verwacht dat ze op milieuvlak een aardige stuiver zullen ophoesten. De introductie van best beschikbare technieken op tal van terreinen en de aanpassing van de milieuwetgeving in de richting van de EU-standaarden kan tevens het Europees integratieproces versnellen."

Jacobs

* Het rapport "Assesment of the Environmental Impact of Military Activity during the Yugoslav conflict" is elektronisch toegankelijk via <http://www.rec.org/REC/Announcements/yugo/contents.html>

* De Canadese biologe Dr. Janet Eaton verzamelde tevens 64 artikels in haar "Ecological Catastrophe and Health Hazards of NATO Bombings bulletin". Deze oorlogsbloemlezing is raadpleegbaar via <http://www.flora.org/flora.mai-not/12187>

Regional Environmental Center for Central and Eastern Europe (REC)

Het Regional Environmental Center for Central and Eastern Europe (REC) werd in 1990 opgericht door de Verenigde Staten, de Europese Commissie en Hongarije. Vandaag is het REC gestoeld op een charter dat inmiddels door 25 landen en de Europese Commissie werd ondertekend. Het REC is gevestigd in Szentendre (Hongarije) en heeft lokale kantoren in Albanië, Bosnië-Herzegovina, Bulgarije, Kroatië, Tsjechië, Estland, Hongarije, Litouwen, Letland, FYR Macedonië, Polen, Roemenië, Slovenië en Joegoslavië. Het REC is gericht op het stimuleren van publieke participatie in het besluitvormingsproces inzake leefmilieu. Het centrum verstrekt informatie over het leefmilieu in 15 Centraal en Oost-Europese landen. REC ondersteunt er milieuorganisaties, lokale en nationale overheden, academische instituten en media. Het REC is tevens uitgever van het boeiende kwartaalblad 'The Bulletin'. Dit tijdschrift is elektronisch raadpleegbaar via <http://www.rec.org/rec/bulletin/rec-bull.html>. Wie het blad liever thuis in de brievenbus wil ontvangen, kan zich gratis aanmelden bij editor@rec.org

29

PUZZELEN

Vorige maand gingen we op zoek naar 'woonwerkverkeer'.

An Engelen uit Lummen heeft aan het luxeboek 'Bossen van Vlaanderen' alvast een hele klui op weg naar het werk. Maar ze kan op deze koude dagen zich ook energieuw warmen met een goed boek, of met de nieuwe puzzel, natuurlijk. Net als u. Los de puzzel op, plaats de letters uit de groene vakjes over naar het rooster en stuur de oplossing naar Bond Beter Leefmilieu, Milieurama-puzzel, Tweekerkenstraat 47, 1000 Brussel. Of mail het ons: hostmaster@bblv.be.

Deze maand hebben we een dubbel prijzenpakket: De monografie 'Mens en Milieu' en het essay 'Ecologie en burgerschap'.

Dirk Serneels

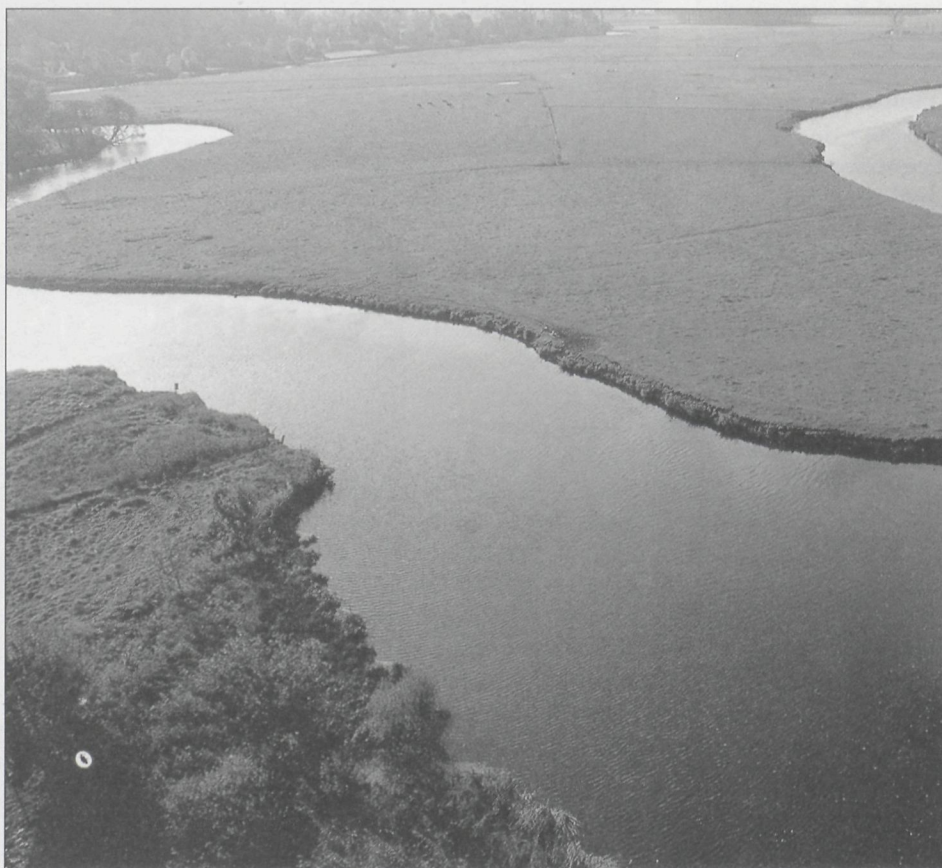
Betichten	Deelnemer aan het verkeer	Supersnelle trein	Ettergezwel	Op dit moment	Geelbruin	Triller
			Loofboom	Werkelijk	Voorzetsel	Voedsel
Zeer giftige chloorverbinding (afkorting)	Adjunct Loog	Maal Afrikaans meer	Teken Zwemvogel	Rivier in Vlaanderen Gordel	Eenheid voor stralingsdosis Naar beneden	Ongaarne Kikkeretjes
Tuin-gereedschap Samensmelting			Smart Overgewas	Vlaams striptekenaar Aanvankelijk		Beethebber
Orgaan	Opvolger v/d LP	Verbond Verharde huid	Bakmengsel Jong schaap	Braziliaanse stad Zijrivier v/d Demer	Windvrij Vallei	Loofboom
Hij Stekelig dier			Stap Voorzetsel		Britse prinses 3.14	
Geestdrift	Laatste fase v/e kerncentrale		Hoop			

Oplossing van het vorige nummer:
WOONWERKVERKEER

E			N		Y		
---	--	--	---	--	---	--	--

advertentie

Water wordt weer water

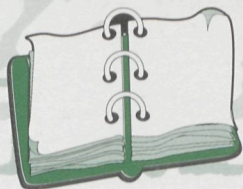

Samen met anderen leveren wij onze bijdrage om de beken en rivieren in Vlaanderen opnieuw gezond te maken.

Surf naar www.aquafin.be en mail ons uw vragen.

Tel.: 03/450 45 11
Fax: 03/458 30 20
e-mail: info@aquafin.be
website: www.aquafin.be
Ombudsman : 03/450 45 45

Kalender

Kronkels in het water

PROVINCIAAL NATUUREDUCATIEF CENTRUM

De Kaaihoeve

Dat water van onschatbare waarde is voor mens en natuur, zal iedereen ondertussen wel beseffen. Zonder zuiver water is geen leven mogelijk, want alle levende organismen, zowel mensen, planten en dieren, leven in, met en dankzij water. Van 's morgens tot 's avonds gebruiken we water voor duizend en één dingen. In de eerste plaats natuurlijk als drinkwater, maar ook voor industriële activiteiten, scheepvaart, huishoudelijk gebruik, sport en recreatie, energieproductie, ... Maar als je het goed nagaat, springen we vaak heel onvoorzichtig om met dit kostbare goedje. Helemaal verdwijnen kan water niet. Het beweegt zich in een voortdurende kringloop tussen hemel en aarde en wordt

daardoor niet echt verbruikt. Maar water kan wel worden vervuild. En daar wringt nu het schoentje! Door de manier waarop we met water omspringen, dreigen we als het ware een anti-oersoep te scheppen waarin geen leven meer mogelijk is. Gedaan met de visserij, de industrie, met zwemmen, plonzen en genieten van de natuur. Kortom, gedaan met leven.

In de tentoonstelling 'Waterkronkels' kan je op een speelse manier grasduinen doorheen de verschillende aspecten van watergebruik en -verbruik, waterwinning en waterzuivering, en de betekenis van water voor de natuur. Zo kan je op de 'parkeerschijf' gemakkelijk de kringloop van het water volgen, het waterslagspel spelen, een miniatuur sluiensysteem in werking stellen of met het electrospeel een binnenschip verkennen of een waterzuiveringsinstallatie bouwen.

i De tentoonstelling 'WATERKRONKELS' kan je nog tot 24 december 1999 bezoeken in de tentoonstellingsruimte van het Provinciaal Natuureducatief Centrum "De Kaaihoeve", Oude Scheldestraat 16, 9630 Meilegem (Zwalm), alle werkdagen van 9u tot 16u30, tel. 055/49.67.96, fax 055/49.67.98

Platform Natuur- en Milieueducatie

Het Provinciebestuur van Antwerpen organiseert op zaterdag 13 november van 09u30 tot 13u30 een Platform in de kantoren van PIME te Lier voor iedereen die geïnteresseerd en/of actief is in natuur- en milieueducatie (NME). Tijdens het voorbije jaar werd de ontwikkeling van netwerken NME opgestart in de provincie. Een eerste realisatie is de samenstelling van werkgroepen met vertegenwoordigers van respectievelijk basisonderwijs, secundair onderwijs, natuur- en milieuverenigingen, NME-centra en provinciale diensten. Bedoeling van deze werkgroepen is het uitwisselen van informatie, het bevorderen van overleg, het creëren van samenwerkingsverbanden, enz.

Door de communicatie tussen de diverse partners uit de sector te bevorderen, kan het NME-aanbod in de provincie beter afgestemd worden op de behoeften van de doelgroepen. De NME-werkgroepen brengen tijdens het Platform verslag uit van hun eerste vorderingen. Als tweede onderdeel van het Platform volgt de presentatie van de inventaris 'NME in Vlaanderen', uitgevoerd in opdracht van Aminal. Tenslotte brengt professor Marjan Margadant (Wageningen) haar visie op NME voor kinderen.

i De deelname is gratis. Inschrijven voor 5 november bij de **Dienst Milieu en Natuurbehoud**, Provinciehuis, Koningin Elisabethlei 22, 2018 Antwerpen, tel. 03/240.57.36, fax 03/240.57.52, e-mail: dmn@provant.be.

20 jaar Dag van de Natuur

Op zaterdag 20 november steken alle natuurlinnende Vlamingen opnieuw stevig de handen uit de mouwen.

Natuurreservaten vzw organiseert dan samen met tal van andere natuurverenigingen de Dag van de Natuur. Deze doe-dag wordt voor de twintigste keer georganiseerd en roept iedereen op om actief mee te werken aan natuur. Zo krijgen fauna en flora een reële kans om zich verder te ontwikkelen.

Wat in 1979 begon als een eenvoudig dagje vrijwilligerswerk in de natuur op initiatief van de Tieltsse vereniging De Torenvalk vzw, is uitgegroeid tot een gebeuren dat gans Vlaanderen voor een dag in de ban van natuurbeheer houdt. In twintig jaar tijd zijn zowel de organisatiestructuren als de opkomst en de aanpak van deze doe-dag enorm gegroeid. De achterliggende gedachte bleef echter dezelfde: natuurbehoud via actief natuurbeheer door enthousiaste vrijwilligers.

Op tientallen plaatsen in Vlaanderen organiseert Natuurreservaten vzw werkactiviteiten waarop u van harte welkom bent. Om een handje toe te steken, om te kijken wat er gebeurt, en vooral: om te weten te komen waarom dat allemaal gebeurt.

Per provincie is er een folder met activiteiten beschikbaar op het secretariaat van Natuurreservaten vzw.

i **Natuurreservaten vzw**, Koninklijke Ste Mariastraat 105, 1030 Brussel, tel. 02/245.43.00, fax 02/245.39.33, e-mail: natuurreservaten@bitserver.com

Schatten op zolder (2)

Iedereen heeft tijdens een wandeling in de natuur wel eens iets gevonden dat hij of zij niet dadelijk kon thuiswijzen. Meestal belanden deze dingen op zolder en worden ze na verloop van tijd weer opgeruimd. De Limburgse Koepel voor Natuurstudie, kortweg LIKONA, biedt de gelegenheid om de herkomst van deze, soms vreemde, dingen te achterhalen. Mensen met merkwaardige vondsten kunnen op 20

november van 13u30 tot 17u terecht in het Limburgs Universitair Centrum (LUC) te Diepenbeek. Na onderzoek vertellen de deskundigen dan alles wat men erover hoort te weten. Wie weet, er zitten misschien wel heel spectaculaire dingen tussen ...

Om zeker te zijn dat de juiste en voldoende specialisten aanwezig zullen zijn, is het noodzakelijk dat de organisatoren weten wat men meebrengt. Het volstaat om een klein berichtje met naam en adres en een korte beschrijving van de vondst te bezorgen op onder-

staand adres. Wie een hele collectie wil tonen, kan vooraf contact opnemen met het LIKONA-secretariaat in Het Groene Huis om eventueel aan huis het materiaal even te komen bekijken.

i bijkomende inlichtingen en inschrijving: **LIKONA**, Het Groene Huis, Domein Bokrijk, 3600 Genk, tel. 011/26.54.62, fax 011/26.54.55, e-mail: likona@limburg.be, website: <http://www.limburg.be/likona/>

VERANTWOORD OMGAAN MET AFVAL

Daar engageren wij ons voor.

Voor elke afvalsoort biedt Indaver een optimale oplossing. Telkens met een maximale zorg voor het milieu. Altijd veilig en economisch verantwoord. Daarvoor staat Indaver borg.

Wij geven meerwaarde aan afval.

Indaver respecteert de prioriteiten van het Vlaamse afvalbeleid. Indaver wint waardevolle grondstoffen, energie en afgewerkte producten uit afval. Bovendien zorgt Indaver voor een veilige verwerking en opslag van afvalstoffen.

Kwaliteit, knowhow en service zijn onze troeven.

Indaver volgt de technologische ontwikkelingen op de voet en past steeds de Best Beschikbare Technologie toe. De knowhow van de medewerkers en de zorg voor kwaliteit garanderen een vlotte dienstverlening.

We streven naar een duurzame samenwerking.

Indaver is een betrouwbare partner voor bedrijven en openbare besturen. Ook op internationaal vlak ontwikkelt Indaver steeds meer activiteiten.

SAMEN PAKKEN WE HET AFVAL AAN